VRIJWILLIGERSWERK EN INFORMELE HULP IN ROTTERDAM 2005

Resultaten uit de Vrijetijdsomnibus 2005

Projectnummer 05-2455

drs. P.A. de Graaf
Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
Maart 2006

In opdracht van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Centrum voor Onderzoek en Statistiek
Goudsesingel 78, 3011 KD Rotterdam
Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam
Telefoon: (010) 489 95 00
Fax: (010) 489 95 01
E-mail: info@cos.rotterdam.nl
Internet: http://www.cos.rotterdam.nl

Prijs: €15,00

Gegevens mogen worden overgenomen, mits met bronvermelding.

INHOUD

Voorwoord 5

Noten 6

Samenvatting en conclusies 7

1. Omvang en aard van onbetaald werk in Rotterdam 11

1.1 Omvang 11
1.2 Soort activiteiten 11
1.3 Kenmerken van de Rotterdamse informele helpers en vrijwilligers 13
1.4 De relatie met andere sociaal-maatschappelijke activiteiten 16
1.5 Vergelijking met landelijke gegevens 17
Noten 19

2. Aandachtsgroepen bij het vrijwilligerswerkbeleid 21

2.1 Allochtonen en onbetaald werk 21
2.2 Mensen zonder betaald werk en onbetaald werk 23
2.3 Jongeren en onbetaald werk 26
2.4 Vergelijking met landelijke gegevens 28
Noten 30

3. Het aantal bestede uren en de regelmaat 31

Noten 33

4. Vragen over vrijwilligerswerk 35

5. Meningen over vrijwilligerswerk 37

Noten 41

Bijlage I: Respons en representativiteit 43

I.1 Geslacht en leeftijd 43
I.2 Etniciteit 44

I.3 Deelgemeente 45
I.4 Conclusie 45
Noten 46

Bijlage II: De vragen over onbetaald werk 47

Bijlage III: De rechte tellingen 51

Bijlage IV: De betekenis van de percentages; significantie 57

IV.1 Percentages 57
IV.2 Vergelijkingen 58
IV.3 Gemiddelden 58
Noten 58

Publicatieoverzicht Centrum voor Onderzoek en Statistiek 59

VOORWOORD

Op verzoek van diverse afdelingen en diensten van de gemeente Rotterdam voert het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) tweejaarlijks in het najaar een Vrijetijdsomnibusenquête (VTO) uit onder Rotterdammers van 13 tot en met 75 jaar, met als titel *Wonen, recreëren en uitgaan in Rotterdam*. Op verzoek van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid is daarin ook dit jaar weer een aantal vragen opgenomen over onbetaald werk (vrijwilligerswerk en informele hulp). De voorliggende rapportage gaat over de beantwoording van deze vragen, waarvan de meeste eerder ook in de VTO's van 1995, 1997, 2001 en 2003 zijn gesteld[1].

De enquête

Zoals gezegd, stammen de gegevens voor dit onderzoek uit de in het najaar van 2005 gehouden Vrijetijdsomnibusenquête van het COS. De vragenlijsten van de enquête zijn op basis van een aselecte steekproef verspreid onder 6.200 inwoners van Rotterdam; een verdubbeling ten opzichte van voorgaande jaren. De respons op deze enquête bedroeg 46%; lager dan in de meeste voorgaande jaren. Inclusief de respons van een aanvullende steekproef kent de enquête in totaal 2.962 respondenten. Voor een uitgebreide responsverantwoording zij verwezen naar Bijlage I.
De precieze formulering van de vragen over vrijwilligerswerk en informele hulp is opgenomen in Bijlage II.

Opbouw van deze rapportage

Deze rapportage is als volgt opgebouwd.
In hoofdstuk 1 wordt de deelname aan het onbetaald werk, dat is het vrijwilligerswerk en de informele hulp in z'n totaliteit, besproken en vergeleken met die volgens de Vrijetijdsomnibusenquêtes uit 1995, 1997, 2001 en 2003. Ook komen de kenmerken van degenen die aan vrijwilligerswerk doen en informele hulp bieden aan de orde, afgezet tegen de totale Rotterdamse bevolking van 13 tot 75 jaar. Teven worden in dit hoofdstuk de deelnamepercentages van een aantal deelgroepen uit de Rotterdamse samenleving gepresenteerd.
Hoofdstuk 2 gaat in op de aandachtsgroepen van het vrijwilligerswerkbeleid: allochtonen, mensen zonder betaald werk en jongeren. Hoofdstuk 3 gaat over het aantal bestede uren en de regelmaat en in hoofdstuk 4 komt de vraag aan de orde of de Rotterdammers weten waar men terecht kan voor advies, informatie of ondersteuning. Hoofdstuk 5 tenslotte gaat over de mening van de Rotterdammers over een aantal vraagstukken met betrekking tot vrijwilligerswerk.

Deze rapportage kent tevens vier bijlagen. In Bijlage I worden respons en representativiteit van de Vrijetijdsomnibusenquête 2005 besproken aan de hand van de achtergrondkenmerken van de respondenten. In Bijlage II zijn de hier behandelde vragen uit de enquête letterlijk van de vragenlijst overgenomen, en in Bijlage III worden de (gewogen) rechte tellingen hiervan gepresenteerd. In Bijlage IV tenslotte wordt een korte toelichting gegeven op de statistische interpretatie van de in deze rapportage weergegeven percentages en over de significantie van verschillen. De boodschap uit deze bijlage moge zijn, dat in het algemeen verschillen of afwijkingen van 1- à 2% niet als verschillen mogen worden beschouwd, maar evengoed door het toevalskarakter van de steekproeven kunnen zijn veroorzaakt. Als bijvoorbeeld iets het ene jaar 14% was, en het volgende jaar

15%, dan is daarmee dus nog geen toename aangetoond.
Dit alles wordt voorafgegaan door een aantal gekleurde pagina's met samenvattende conclusies.
Noten in de tekst zijn te vinden aan het eind van het betreffende hoofdstuk c.q. de betreffende bijlage.

Tot slot zij er op gewezen, dat overal waar in deze rapportage gesproken wordt over 'de Rotterdammers', de Rotterdammers van 13 tot en met 75 jaar bedoeld worden. Op 1 januari 2005 waren dat er 468.924 (van de in totaal 596.597).

Noten

1. Ook in de Vrijetijdsomnibusenquête van 1999 waren vragen opgenomen over onbetaald werk, maar door een ongelukkige formulering van de vragen leek daarin het vrijwilligerswerk onderbelicht. In plaats daarvan zijn de vragen over onbetaald werk vervolgens ook gesteld in de jaarlijkse Omnibusenquête van het COS, maar daarin lijkt de informele hulp, en daarmee ook het totaal aan onbetaald werk, wat overschat. Een verklaring hiervoor ligt wellicht in het algemenere karakter van de Omnibusenquête en daarmee samenhangende verschillen in respons. Dit zou met name een rol kunnen spelen bij de vraag naar het verrichten van informele hulp, die veel ruimte voor interpretatie laat.
   In de voorliggende rapportage wordt de meting uit de Omnibusenquête 2001 buiten beschouwing gelaten. Omdat een half jaar later in de Vrijetijdsomnibusenquête 2001 ook weer "gewoon" vragen over onbetaald werk zijn gesteld, konden de analyses van de ontwikkelingen in de tijd nu worden gebaseerd op vijf gelijksoortige enquêtes, namelijk de Vrijetijdsomnibusenquêtes van 1995, 1997, 2001, 2003 en 2005.

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In 2005 verrichtte 43% van de Rotterdammers van 13 tot en met 75 jaar wel eens één of meer vormen van onbetaald werk op vrijwillige basis: 28% doet wel eens aan informele hulp (los van een organisatie), en 30% verricht vrijwilligerswerk in georganiseerd verband. Voor een deel gaat het hier om de zelfde mensen: 14% doet namelijk zowel aan informele hulp als aan vrijwilligerswerk. Na de daling tussen 1995 en 1997 (die zich overigens alleen bij de informele hulp manifesteerde) leek de omvang van het onbetaald werk in Rotterdam de laatste jaren langzaamaan weer heel licht toe te nemen. In 2005 zien we echter een flinke daling: van 47% naar 43%. Vooral het vrijwilligerswerk liep terug: van 33% naar 30%.
Bovenstaande percentages betekenen dat in totaal zo'n 130.000 Rotterdammers aan informele hulp doen, en zo'n 140.000 Rotterdammers aan vrijwilligerswerk.

De informele hulp bestaat in de meeste gevallen uit het verrichten van diensten, lichamelijke of huishoudelijke hulp, het geven van informatie en advies en het opvangen van kinderen. Rotterdammers die wel eens aan informele hulp doen, doen dat vaak op meerdere terreinen: gemiddeld zijn door hen 2,5 soorten hulp genoemd.
Vrijwilligers zijn van oudsher het meest actief in een sportorganisatie (sportvereniging, -bond of -school). Ook in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties en in organisaties voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten en in het onderwijs wordt traditioneel veel vrijwilligerswerk gedaan. Ook bij het vrijwilligerswerk zijn het vaak dezelfde mensen die je op meer plaatsen tegenkomt: de Rotterdammers die vrijwilligerswerk verrichten, doen dat gemiddeld in 1,7 soorten organisaties.
Vergeleken met voorgaande jaren hebben zich geen opmerkelijke veranderingen voorgedaan in de deelnamepercentages van de verschillende soorten informele hulp of vrijwilligerswerk.

Vrouwen doen iets meer aan informele hulp dan mannen; bij het vrijwilligerswerk is er wat dit betreft geen verschil. Vrijwilligerswerk wordt wat minder vaak gedaan naarmate men ouder is; boven de 65 doet nog maar 23% aan vrijwilligerswerk. Bij de informele hulp is de jongere helft van de bevolking juist ondervertegenwoordigd, en mensen tussen de 45 en 65 oververtegenwoordigd.
Verder wordt méér gedaan aan informele hulp, en vooral aan vrijwilligerswerk, naarmate het opleidingsniveau hoger is.
Ook in hun verdere sociaal-maatschappelijke gedrag verschillen informele helpers en vrijwilligers van andere Rotterdammers: ze participeren meer dan gemiddeld in sociaal-maatschappelijke georganiseerde verbanden, doen vaker aan sport, komen vaker wel eens in wijkgebouwen en buurt- of clubhuizen van sociaal-cultureel werk en komen vaker wel eens in cafés of koffiehuizen. Ook hebben ze vaker contact met buurtgenoten.

Vergelijking met landelijke gegevens (uit CBS-enquêtes) over de omvang van het onbetaalde werk is hachelijk, omdat de wijze van enquêteren en de formulering van de vragen kennelijk sterk bepalend is voor de uitkomsten. Beperken we ons tot vergelijking van de ontwikkeling *hiervan, dan lijkt landelijk het aantal mensen dat aan informele hulp doet de afgelopen negen jaar heel langzaam toe te zijn genomen, al is van een toename de laatste paar jaren geen sprake meer. Een niet wezenlijk andere ontwikkeling zagen we in Rotterdam. De omvang van het vrijwilligerswerk lijkt landelijk heel licht te zijn afgenomen, maar ook hier is de laatste jaren geen sprake meer van een wezenlijke verandering. In Rotterdam zagen we juist een lichte toename, maar in 2005 (waarover nog geen landelijke cijfers bekend zijn) juist weer een daling.*

Aandachtsgroepen bij het vrijwilligerswerkbeleid

Het vrijwilligerswerkbeleid in Rotterdam kent drie aandachtsgroepen: allochtonen, mensen zonder betaald werk en jongeren. Allochtonen vormen daarbij (net als de andere twee in het verleden) zelfs ook een zogeheten prioriteitsgroep.

Niet-westerse allochtonen doen veel minder vaak aan informele hulp dan andere Rotterdammers, en iets minder vaak aan vrijwilligerswerk. De deelname van niet-westerse allochtonen aan het vrijwilligerswerk is in de periode 1995-2003 spectaculair toegenomen: van flink onder het gemiddelde (22%) tot ruim daarboven (37%). In 2005 is hun deelname echter fors gedaald; zelfs weer tot iets onder het Rotterdamse gemiddelde. Het deelnamepercentage van de autochtonen ("Nederlanders") veranderde al die tijd weinig.
De ondervertegenwoordiging van de niet-westerse allochtonen bij de informele hulp manifesteert zich vooral bij het bieden van geestelijke/psychische hulp en het verrichten van diensten, maar ook bij lichamelijke/huishoudelijke hulp en de opvang van kinderen. Bij het vrijwilligerswerk valt allereerst op dat niet-westerse allochtonen gemiddeld in veel meer soorten organisaties actief zijn dan autochtonen, waardoor ze ondanks hun lichte algemene ondervertegenwoordiging aan de meeste soorten vrijwilligerswerk méér doen dan autochtonen! Voorts zijn veel allochtonen actief in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties (10%; bij autochtonen is dit maar 6%); in sportorganisaties doen zij daarentegen juist minder vrijwilligerswerk (7% respectievelijk 10%).

Rotterdammers zónder betaald werk verschillen nauwelijks van Rotterdammers mét betaald werk, maar binnen *die groep (tussen gepensioneerden, mensen met een uitkering en overige "baanlozen" zoals huisvrouwen en scholieren/studenten) bestaan wél grote verschillen: gepensioneerden doen wat minder aan vrijwilligerswerk, en de overige mensen zonder betaald werk (zoals huisvrouwen en scholieren/studenten) juist méér. Het vrijwilligerswerk onder mensen met een uitkering is sinds 1995 (eigenlijk: sinds 1997) flink toegenomen, en verschilt nu niet meer van het gemiddelde. Ook de gepensioneerden lijken hun achterstand inmiddels voor een groot deel te hebben ingehaald. De overige baanlozen deden altijd al bovengemiddeld aan vrijwilligerswerk.*
Overigens bestaat binnen de groep 'gepensioneerden' waarschijnlijk ook nog wel een verschil tussen vervroegd gepensioneerden en bejaarde gepensioneerden.
De 'overige baanlozen' zijn meer dan gemiddeld actief in sportorganisaties, en mensen met een uitkering en gepensioneerden juist minder dan gemiddeld. Uitkeringsontvangers doen hun vrijwilligerswerk het meest in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties, en gepensioneerden doen hun vrijwilligerswerk vooral bij zieken, bejaarden en gehandicapten.

Bij jongeren (16 tot 25 jaar) is de deelname aan vrijwilligerswerk iets hoger, en de deelname aan informele hulp een stuk lager dan gemiddeld. Ook de deelname van de jongeren aan het vrijwilligerswerk is sinds 1995 flink toegenomen: van het gemiddelde niveau in 1995 (31%) tot ruim daarboven. Sinds 2001 loopt het vrijwilligerswerk onder jongeren echter iets terug, al is het nog steeds bovengemiddeld.
Het vrijwilligerswerk van jongeren speelt zich vaak af in sportorganisaties, maar ook religieuze of levensbeschouwelijke organisaties en jeugd- en jongerenwerk zijn bij hen populair.

De deelname aan het vrijwilligerswerk door de Rotterdamse prioriteits- en aandachtsgroepen bevindt zich landelijk veelal op een ander niveau, en ontwikkelt zich veelal ook anders dan in Rotterdam. Met name lijken er grote verschillen bij allochtonen (landelijk veel minder; ook in de godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties, waarin Rotterdamse allochtonen zo ruim ver-

tegenwoordigd zijn), en jongeren (landelijk na 1999 gekelderd, maar inmiddels weer op het gemiddelde, terwijl het in Rotterdam juist gedaald is maar nog wel iets bovengemiddeld is).
En terwijl landelijk bij werklozen sprake is van een dalende tendens maar nog steeds een bovengemiddeld niveau, is de participatie door mensen met een uitkering in Rotterdam van een veel lager niveau toegenomen tot een inmiddels ongeveer gemiddeld niveau.

Aantal bestede uren en regelmaat

Bijna een kwart van de mensen die onbetaald werk verrichten, besteedt hier minder dan een uur per week aan, en 62% besteedt er niet meer dan twee uur per week aan. Slechts 6% besteedt er méér dan tien uur per week aan. Sinds 1997, toen de vraag naar de aan het onbetaald werk bestede tijd ook in de VTO is gesteld, is er weinig veranderd: ook toen besteedden slechts weinig Rotterdammers écht veel tijd aan hun onbetaald werk.
Uit de antwoorden op de vraag naar de hoeveelheid aan onbetaald werk bestede tijd kan ook een gemiddelde hoeveelheid tijd worden geschat. Gemiddeld besteden de hierin actieve Rotterdammers zo'n 3,5 uur per week aan onbetaald werk; per Rotterdammer is dat zo'n 1,5 uur. In totaal wordt in Rotterdam daarmee zo'n 700.000 uur per week besteed aan onbetaald werk. Dat staat gelijk aan circa 18.000 arbeidsplaatsen van 38 uur per week. Op basis van de beantwoording van de vraag aan welke soort onbetaald werk men de meeste *tijd besteedt kan bovendien worden geschat dat deze 700.000 uur voor ongeveer eenderde (zo'n 240.000 uur) uit informele hulp, en voor ongeveer tweederde (zo'n 460.000 uur) uit vrijwilligerswerk bestaat.*
Voorts suggereert deze schatting dat de 62% van de onbetaald werkers die er niet meer dan twee uur per week aan besteedt daarmee slechts 20% van de totale tijd van onbetaald werkers voor zijn rekening neemt, terwijl anderzijds de 6% die er méér dan tien uur per week aan besteedt daarmee 33% voor zijn rekening neemt.

Bijna eenderde van de vrijwilligers doet dit werk minder dan eens per maand. Anderzijds is 34% minstens één keer per week bezig.
In 1997 gaf zelfs 35% aan, het vrijwilligerswerk minder dan eens per maand te doen. Ook in dit opzicht besteedden en besteden dus slechts weinig Rotterdammers écht veel tijd aan hun vrijwilligerswerk.

Vragen over vrijwilligerswerk

Voorts is dit jaar ook gevraagd, of men als men vragen heeft over vrijwilligerswerk weet waar men terecht kan voor advies, informatie en ondersteuning. 14% van de Rotterdammers antwoordt hierop volmondig 'ja', 18% denkt het wel te weten en 68% geeft toe dat niet te weten. Vergeleken met twee jaar eerder zeggen nu wat minder Rotterdammers het wel te denken. Onder mensen die geen vrijwilligerswerk doen is deze kennis het minst aanwezig, maar ook bij de vrijwilligers zegt een meerderheid (54%) niet te weten waar men voor advies en informatie over vrijwilligerswerk terecht zou kunnen. Wel is deze kennis onder de vrijwilligers sinds 2003 iets toegenomen.
Van de Rotterdammers die dit wél zeggen of denken te weten, blijft 29% echter het antwoord schuldig als vervolgens wordt gevraagd wáár dan, terwijl de rest vaak weinig specifieke bronnen als Internet, de bibliotheek, bladen en telefoongidsen noemt. 'Internet' is met 22% ook het meest gegeven antwoord. Daarna volgen de organisaties, verenigingen of instellingen zelf, het buurthuis of wijkgebouw en de (deel-)gemeente. Specifiek op vrijwilligerswerk en de ondersteuning daarvan

bedoelde organisaties worden, net als twee jaar eerder, weinig genoemd: 5% noemt spontaan de OK-bank van het project 'Onbenutte Kwaliteiten', 4% de Vrijwilligers Vacaturebank, 2% STAP, 1% de SVR en (afgerond:) 0% de UVV.

Meningen over vrijwilligerswerk

- *Bijna de helft van de Rotterdammers (45%) denkt dat er in de toekomst méér vrijwilligers nodig zullen zijn, één op de acht denkt dat er niets zal veranderen, en slechts een enkeling denkt dat er in de toekomst minder vrijwilligers nodig zullen zijn. 40% tenslotte weet het niet.*
- *8% van de Rotterdammers zou als er méér vrijwilligers nodig zijn zelf (meer) vrijwilligerswerk gaan doen; 40% niet, 12% denkt dat dat geen invloed heeft en 40% weet het (nog) niet. Onder de Rotterdammers die nu al vrijwilligerswerk doen is de bereidheid groter dan onder de overige Rotterdammers: 12% respectievelijk 7%.*
- *39% van de Rotterdammers vindt dat de gemeente vrijwilligerswerk moet stimuleren en dat vrijwilligerswerk extra aandacht van de gemeente verdient. 17% gaat zelfs voor de maximale variant ('vrijwilligerswerk staat of valt met overheidssteun, zowel inhoudelijk als financieel'). 24% vindt dat de gemeente vrijwilligerswerk wel moet ondersteunen met subsidie, maar zich verder zo weinig mogelijk met de inhoud moet bemoeien, en 20% gaat voor de minimale variant ('vrijwilligerswerk is typisch iets van de mensen zelf; daar moet de overheid vanaf blijven'). Een bescheiden meerderheid van 56% is derhalve voorstander van een actieve benadering van de gemeente.*

En op een aantal voorgelegde stellingen tenslotte reageren de Rotterdammers als volgt

- '*Er kunnen best meer zaken aan vrijwilligers worden overgelaten die nu door betaalde krachten worden gedaan*'.
  Een meerderheid van de Rotterdammers (55%) is het met deze stelling oneens, en slechts één op de zes vindt wél dat er best meer zaken aan vrijwilligers kunnen worden overgelaten. Daarbij is het overigens de vraag of dezen louter bedoelen te constateren dat dat mogelijk *is, of dat zij dat ook* wenselijk *vinden.*
- '*Mensen met een uitkering zouden vrijwilligerswerk moeten doen*'.
  Met deze stelling is een meerderheid (57%) het eens, en is slechts een kwart het oneens. Voor een dergelijke, al dan niet morele, verplichting bestaat derhalve een redelijk draagvlak in de stad.
- '*Eigenlijk zou iedereen vrijwilligerswerk moeten doen*'.
  Dit gaat de Rotterdammer echter wat te ver: slechts 18% is het hier mee eens, en een meerderheid (54%) niet.
- '*Door steeds meer betaalde krachten te vervangen door vrijwilligers gaat de kwaliteit achteruit*'.
  41% van de Rotterdammers deelt deze vrees, en slechts 25% is hier niet bang voor; de overige 34% is het eens noch oneens met deze stelling.

1. OMVANG EN AARD VAN ONBETAALD WERK IN ROTTERDAM

1.1 Omvang

In 2005 verrichtte 43% van de Rotterdammers van 13 tot en met 75 jaar wel eens één of meer vormen van onbetaald werk op vrijwillige basis.
28% doet wel eens aan informele hulp (los van een organisatie), en 30% verricht vrijwilligerswerk in georganiseerd verband. Voor een deel gaat het hier om de zelfde mensen: 14% doet namelijk zowel aan informele hulp als aan vrijwilligerswerk.
In figuur 1.1 is de ontwikkeling van de deelname aan onbetaald werk in Rotterdam sinds 1995 volgens de VTO te zien. De gegevens over 1995 en 1997 zijn exclusief 13- tot en met 15-jarigen: die worden in VTO's pas sinds 2001 ondervraagd. Hoewel de omvang van het onbetaald werk bij deze leeftijdsgroep iets lager is dan bij oudere Rotterdammers, is de invloed hiervan op de totaalcijfers verwaarloosbaar. Over 1999 zijn geen gegevens beschikbaar.

Figuur 1.1: Deelnamepercentages aan onbetaald werk op vrijwillige basis in Rotterdam in 1995 tot en met 2005.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005
Informele hulp	30%	27%	.	27%	29%	28%
Vrijwilligerswerk	30%	30%	.	32%	33%	30%
Alléén informele hulp	17%	14%	.	14%	14%	13%
Alléén vrijwilligerswerk	16%	17%	.	19%	18%	15%
Beide	14%	13%	.	13%	14%	14%
Totaal onbetaald werk	46%	44%	.	46%	47%	43%
Geen van beide	54%	56%	.	54%	53%	57%
Totaal	100%	100%	.	100%	100%	100%
RESPONS	*1.449*	*1.338*	.	*1.567*	*1.698*	*2.962*

Na de daling tussen 1995 en 1997 (die zich overigens alleen bij de informele hulp manifesteerde) leek de omvang van het onbetaald werk in Rotterdam de laatste jaren langzaamaan weer heel licht toe te nemen. In 2005 zien we echter een flinke daling: van 47% naar 43%. Vooral het vrijwilligerswerk liep terug: van 33% naar 30%.

Bovenstaande percentages betekenen dat in totaal zo'n 130.000 Rotterdammers aan informele hulp doen, en zo'n 140.000 Rotterdammers aan vrijwilligerswerk.

1.2 Soort activiteiten

Zoals in figuur 1.2 is te zien, bestaat de informele hulp in de meeste gevallen uit het verrichten van diensten (13% van de Rotterdammers), lichamelijke of huishoudelijke hulp (zoals het verzorgen van zieken of boodschappen doen; 12%), het geven van informatie en advies (10%) en het opvangen van kinderen (9%). Rotterdammers die wel eens aan informele hulp doen, doen dat vaak op meerdere terreinen: gemiddeld zijn door hen 2,5 soorten hulp genoemd.

Voor de precieze, met voorbeelden aangevulde aanduiding van de in de vragenlijst voorgelegde mogelijkheden zij overigens verwezen naar Bijlage II (vraag 50).

Figuur 1.2: Deelnamepercentages informele hulp naar soort in 1995 tot en met en 2005.

SOORT HULP	1995	1997	1999	2001	2003	2005
Lichamelijke/huishoudelijke hulp	15%	10%	.	12%	13%	12%
Geestelijke/psychische hulp	8%	6%	.	7%	7%	6%
Informatie en advies	11%	11%	.	10%	11%	10%
Diensten verrichten	13%	12%	.	12%	13%	13%
Opvang kinderen	9%	8%	.	9%	8%	9%
Les geven	2%	2%	.	2%	2%	2%
Ontspanning, sport, spel, recreatie	5%	5%	.	5%	5%	6%
Overig werk met / hulp aan anderen	12%	11%	.	10%	11%	11%
Totaal	30%	27%	.	27%	29%	28%
RESPONS	*1.437*	*1.338*	*.*	*1.567*	*1.698*	*2.962*

Figuur 1.2 laat tevens zien dat de stabilisering van de informele hulp op ieder terrein plaatsgevonden: de verschillen zijn immers te klein om significant te zijn! (Het toevalskarakter van de steekproef speelt een te grote rol; zie Bijlage IV.)

Figuur 1.3 laat zien dat de vrijwilligers van oudsher het meest actief zijn in een sportvereniging, -bond of -school (9% van de Rotterdammers). Ook in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties (7%) en in organisaties voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten (5%) en in het onderwijs (eveneens 5%) wordt traditioneel veel vrijwilligerswerk gedaan.
Ook bij vrijwilligerswerk zijn het vaak dezelfde mensen die je op meer plaatsen tegenkomt: de Rotterdammers die vrijwilligerswerk verrichten, doen dat gemiddeld in 1,7 soorten organisaties.
Ook hier zij voor de precieze, met voorbeelden aangevulde aanduiding van de in de vragenlijst voorgelegde mogelijkheden verwezen naar Bijlage II (vraag 51).

Figuur 1.3: Deelnamepercentages vrijwilligerswerk naar soort in 1995 tot en met 2005.

SOORT VRIJWILLIGERSWERK	1995	1997	1999	2001	2003	2005
Hulp aan zieken, bejaarden, gehandic.	5%	4%	.	7%	7%	5%
Andere hulp- en dienstverlening	2%	1%	.	3%	1%	2%
Kinderopvang	2%	1%	.	4%	4%	3%
Jeugd- en jongerenwerk	4%	4%	.	5%	3%	3%
Onderwijs	4%	5%	.	5%	5%	5%
Kerk, moskee, levensbesch. organisatie	7%	7%	.	8%	8%	7%
Politieke organisatie	1%	2%	.	2%	1%	1%
Beroeps- of belangenorganisatie	3%	3%	.	3%	2%	2%
Vrouwenorganisatie	1%	1%	.	3%	2%	2%
Culturele organisatie	3%	3%	.	5%	4%	3%
Sportorganisatie	9%	9%	.	10%	9%	9%
Actie- of milieugroep	2%	1%	.	2%	1%	2%
Overige organisaties	7%	7%	.	8%	8%	7%
Totaal	30%	30%	.	32%	33%	30%
RESPONS	*1.437*	*1.338*	*.*	*1.567*	*1.698*	*2.962*

Ondanks de afname van het vrijwilligerswerk, hebben zich de afgelopen jaren geen opmerkelijke veranderingen voorgedaan in de deelnamepercentages van de verschillende soorten. Opvallend is alleen de terugval van de hulp aan zieken, bejaarden en gehandicapten.

1.3 Kenmerken van de Rotterdamse informele helpers en vrijwilligers

In deze paragraaf worden de kenmerken besproken van de Rotterdammers die informele hulp en/of vrijwilligerswerk verrichten. Dit geschiedt vanuit twee invalshoeken. In figuur 1.4a is weergegeven, welke kenmerken deze mensen hebben. Vergelijking hiervan met de kenmerken van de *totale* Rotterdamse bevolking (weergegeven in de laatste kolom van de figuur) geeft aan, in hoeverre ze daarmee verschillen van de rest van de Rotterdamse bevolking. Overigens zijn hier als referentie niet de “officiële” kenmerken van de Rotterdamse bevolking gebruikt, maar die *volgens de totale enquête,* opdat verschillen in respons per bevolkingsgroep hier niet het beeld vervuilen. (Bijvoorbeeld: Traditioneel zijn vrouwen, die precies de helft van de totale Rotterdamse bevolking uitmaken, wat oververtegenwoordigd in enquêtes; een paar procent méér vrouwelijke dan mannelijke vrijwilligers in de enquête zou dan ook niet een oververtegenwoordiging van vrouwen betekenen, maar een evenredige verdeling!)
Vervolgens zijn ook in figuur 1.4b de deelnamepercentages aan informele hulp en vrijwilligerswerk per bevolkingscategorie weergegeven. Onderlinge vergelijking van deze percentages leert, welke “soorten” Rotterdammers meer, en welke minder aan informele hulp en vrijwilligerswerk doen. Uiteindelijk is dit echter de zelfde informatie, op twee verschillende manieren gepresenteerd.
Bij de interpretatie van gegevens voor deelgroepen moet er rekening mee worden gehouden, dat deze op veel kleinere aantallen waarnemingen zijn gebaseerd dan de gegevens over alle Rotterdammers uit de vorige paragrafen. De betrouwbaarheidsmarge (dus: de onnauwkeurigheid) is hier dan ook een stuk groter (het toevalskarakter van de steekproef speelt een grotere rol; zie Bijlage IV). Voor één deelgroep hebben de percentages door het lage aantal achterliggende respondenten zelfs zo’n ruime marge, dat ze dan ook maar niet in de tabel opgenomen zijn; enigszins arbitrair is de ondergrens bij 150 respondenten gelegd. (In vorige rapportages vielen zo méér deelgroepen af, maar het totale aantal respondenten is dit jaar veel hoger dan voorheen.)

Zoals uit figuur 1.4a blijkt, is de verhouding tussen mannen en vrouwen die aan informele hulp doen anders dan die in de totale populatie: het aandeel mannen onder de informele helpers is een stuk lager dan in de totale enquête. Bij het vrijwilligerswerk is de verhouding tussen mannen en vrouwen wél gelijk aan die in de totale populatie. In figuur 1.4b is dat op een andere manier eveneens te zien: 24% van de mannen en 31% van de vrouwen doet aan informele hulp, terwijl het deelnamepercentage voor vrijwilligerswerk bij mannen en vrouwen praktisch gelijk is (29% respectievelijk 30%).

Vrijwilligerswerk wordt wat minder vaak gedaan naarmate men ouder is; boven de 65 doet nog maar 23% aan vrijwilligerswerk. Bij de informele hulp is de jongere helft van de bevolking juist ondervertegenwoordigd, en zijn mensen tussen de 45 en 65 oververtegenwoordigd.

Vrijwilligerswerk wordt relatief vaak gedaan door (echt-)paren met kinderen. Een-oudergezinnen doen relatief weinig aan onbetaald werk.

Zowel vrijwilligerswerk als informele hulp komt vaker voor naarmate het opleidingsniveau hoger is; vooral het lage aandeel informele helpers onder de laagst opgeleiden (19%) valt op. Vrijwilligerswerk wordt door de hoogst opgeleiden zelfs meer dan anderhalf keer zo vaak gedaan als door de laagst opgeleiden.

Figuur 1.4a: Persoonskenmerken van informele helpers en vrijwilligers in 2005.

		Informele helpers	Vrij-willigers	Totaal	Verhouding in de enquête
Geslacht:	man	37%	43%	40%	43%
	vrouw	63%	57%	60%	57%
Leeftijd:	13 tot 25 jaar	15%	19%	17%	18%
	25 tot 45 jaar	36%	41%	39%	40%
	45 tot 65 jaar	37%	31%	34%	32%
	65 t/m 75 jaar	12%	8%	10%	11%
Mannen naar leeftijd:	13 tot 25 jaar	4%	8%	6%	7%
	25 tot 45 jaar	15%	18%	16%	18%
	45 tot 65 jaar	13%	14%	14%	14%
	65 t/m 75 jaar	4%	4%	4%	5%
Vrouwen naar leeftijd:	13 tot 25 jaar	10%	11%	11%	11%
	25 tot 45 jaar	21%	24%	23%	22%
	45 tot 65 jaar	24%	17%	20%	18%
	65 t/m 75 jaar	7%	5%	6%	6%
Huishoudensamenstelling:	alleenwonend	21%	20%	21%	20%
	2 volwassenen, geen kinderen	32%	30%	31%	31%
	(echt-)paar met kind(eren)	35%	40%	37%	36%
	één-oudergezin met kind(eren)	8%	8%	8%	10%
	anders	3%	3%	3%	3%
Hoogst voltooide opleiding:	geen/lager onderwijs	10%	12%	12%	16%
	LBO/MAVO	33%	25%	30%	31%
	MBO/HAVO/VWO	32%	33%	31%	30%
	HBO/universitair	25%	31%	27%	23%
Sociaal-economische situatie:	betaald werk	53%	54%	53%	55%
	geen betaald werk	47%	46%	47%	45%
Huishoudensinkomen:	minima	21%	23%	22%	24%
	tussen minimum en modaal	29%	26%	28%	28%
	boven modaal	50%	52%	50%	48%
Etniciteit:	autochtonen (“Nederlanders”)	67%	62%	64%	61%
	westerse allochtonen	8%	8%	9%	8%
	niet-westerse allochtonen	25%	29%	27%	31%
	totaal	100%	100%	100%	100%
	RESPONS	*815*	*874*	*1.274*	*2.962*

Figuur 1.4b: Deelnamepercentages aan informele hulp en vrijwilligerswerk in 2005.

		Informele helpers	Vrij-willigers	Totaal	Respons in de enquête
Geslacht:	man	24%	29%	40%	1.283
	vrouw	31%	30%	45%	1.679
Leeftijd:	13 tot 25 jaar	23%	31%	41%	530
	25 tot 45 jaar	25%	31%	42%	1.171
	45 tot 65 jaar	32%	29%	46%	942
	65 t/m 75 jaar	30%	23%	41%	319
Mannen naar leeftijd:	13 tot 25 jaar	18%	34%	41%	194
	25 tot 45 jaar	23%	29%	39%	525
	45 tot 65 jaar	27%	30%	42%	409
	65 t/m 75 jaar	23%	20%	35%	155
Vrouwen naar leeftijd:	13 tot 25 jaar	25%	29%	41%	336
	25 tot 45 jaar	27%	32%	45%	646
	45 tot 65 jaar	36%	28%	48%	533
	65 t/m 75 jaar	37%	27%	46%	164
Huishoudensamenstelling:	alleenwonend	29%	29%	44%	602
	2 volwassenen, geen kinderen	28%	28%	42%	921
	(echt-)paar met kind(eren)	27%	33%	45%	1.052
	één-oudergezin met kind(eren)	24%	23%	38%	282
	anders	.	.	.	90
Hoogst voltooide opleiding:	geen/lager onderwijs	19%	23%	32%	451
	LBO/MAVO	29%	24%	42%	912
	MBO/HAVO/VWO	30%	32%	45%	867
	HBO/universitair	30%	39%	51%	677
Sociaal-economische situatie:	betaald werk	27%	29%	42%	1.580
	overig geen betaald werk	29%	30%	45%	1.288
Huishoudensinkomen:	minima	24%	28%	40%	679
	tussen minimum en modaal	29%	27%	43%	783
	boven-modaal	29%	32%	45%	1.335
Etniciteit:	autochtonen (“Nederlanders”)	30%	30%	45%	1.807
	westerse allochtonen	26%	29%	44%	248
	niet-westerse allochtonen	22%	28%	38%	907
	TOTAAL	28%	30%	43%	2.962

Ruim de helft van de Rotterdammers die onbetaald werk doen heeft ook betaald werk, maar dat geldt ook voor Rotterdammers in het algemeen. Rotterdammers zónder betaald werk verschillen nauwelijks van Rotterdammers mét betaald werk, maar in hoofdstuk 2 zal blijken dat *binnen* die groep (tussen gepensioneerden, mensen met een uitkering en overige "baanlozen" zoals huisvrouwen en scholieren/studenten) wél grote verschillen bestaan.

Informele hulp wordt wat minder vaak door mensen met een minimuminkomen verricht; bij de vrijwilligers is de categorie tot modaal iets ondervertegenwoordigd.

Niet-westerse allochtonen[1] doen veel minder vaak aan informele hulp dan andere Rotterdammers, maar bij het vrijwilligerswerk is het verschil marginaal.

Vergelijking met de overeenkomstige tabellen uit de rapportage over de Vrijetijdsomnibus 2003 tenslotte[2] leert, dat de informele hulp bij jongeren iets toegenomen is, en dat de afname van de informele hulp zich meer dan gemiddeld voordeed bij de laagst opgeleiden en de minima, maar ook bij de boven-modale inkomens. Voorts nam de informele hulp bij autochtonen wat af, en bij niet-westerse allochtonen iets toe.
Het vrijwilligerswerk nam meer dan gemiddeld af bij mannen, jongeren, (echt-)paren met kinderen, lager opgeleiden, minima en niet-westerse allochtonen.

1.4 De relatie met andere sociaal-maatschappelijke activiteiten

Niet alleen in hun persoonskenmerken, maar ook in hun verdere sociaal-maatschappelijke gedrag verschillen informele helpers en vrijwilligers van andere Rotterdammers. In figuur 1.5 is een overzicht opgenomen van de deelname aan een aantal sociaal-maatschappelijke activiteiten van informele helpers, vrijwilligers en de totale Rotterdamse bevolking volgens de VTO 2005.

Figuur 1.5: Overige sociaal-maatschappelijke activiteiten van informele helpers en vrijwilligers in 2005.

		Informele helpers	Vrijwilligers	Alle Rotterdammers
Lidmaatschap van verenigingen en organisaties:	wel	71%	77%	59%
	niet	29%	23%	41%
Doet aan kunstzinnige activiteiten in georganiseerd verband:	wel	20%	22%	14%
	niet	80%	78%	86%
Doet aan sport:	wel	67%	73%	64%
	niet	33%	27%	36%
Bezoekt wel eens een wijkgebouw:	ten minste paar keer per jaar	27%	26%	20%
	zelden of nooit	73%	74%	80%
Bezoekt wel eens een buurt-/clubhuis sociaal-cultureel werk:	ten minste paar keer per jaar	16%	19%	14%
	zelden of nooit	84%	81%	86%
Bezoekt wel eens een (grand) café of koffiehuis:	ten minste paar keer per jaar	55%	59%	53%
	zelden of nooit	45%	41%	47%
Regelmatig contact met buurtgenoten:	vrijwel elke dag	28%	23%	22%
	één of meer keer per week	36%	36%	31%
	één of meer keer per maand	16%	18%	18%
	een paar keer per jaar	10%	11%	12%
	zelden of nooit	10%	12%	17%
	totaal	100%	100%	100%
	RESPONS	*815*	*874*	*2.962*

Informele helpers en vrijwilligers participeren meer dan gemiddeld in sociaal-maatschappelijke georganiseerde verbanden: zij zijn vaker dan andere Rotterdammers lid van verenigingen of organisaties[3], en doen vaker aan kunstzinnige activiteiten in georganiseerd verband[4]. Ook doen zij vaker aan sport, al hoeft dat natuurlijk niet altijd in georganiseerd verband te zijn; maar in ieder geval is daarbij wel meestal sprake van activiteiten die samen met anderen worden verricht.

Voorts komen informele helpers en vrijwilligers vaker wel eens in wijkgebouwen, in buurt- of clubhuizen van sociaal-cultureel werk en in cafés of koffiehuizen. En tenslotte hebben ze ook vaker contact met buurtgenoten.

Het bovenstaande kan ook anders worden geformuleerd: het zijn vaak de zelfde “soort” mensen die sociaal-maatschappelijk actief zijn en maatschappelijk participeren.

1.5 Vergelijking met landelijke gegevens

Tot slot van dit hoofdstuk wordt nog even kort stilgestaan bij verschillen en overeenkomsten met landelijke gegevens over de ontwikkeling in de omvang van het onbetaald werk. Landelijk bestaan hierover gegevens uit het ‘Permanent Onderzoek naar de Leefsituatie’ (POLS); een groot, continu onderzoek van het CBS over de leefsituatie van personen vanaf 18 jaar. Gegevens hierover bestaan over alle jaren sinds 1997 (al ontbreekt 2005 op dit moment nog), en zijn ook te vinden in de statistische database ‘Statline’ op de website van het CBS (http://www.cbs.nl).
De eerder beschreven ervaringen bij het COS met metingen met *iets* andere formuleringen in de vragenlijst (VTO ’99) of in andersoortige enquêtes (Omnibusenquête 2001) leren echter, dat het hachelijk is om gegevens over vrijwilligerswerk en informele hulp uit de VTO’s te vergelijken met die uit andere bronnen. Bovendien zijn uit het POLS momenteel nog geen recentere gegevens dan over 2004 beschikbaar. Uit de vergelijking in figuur 1.6 tussen de Rotterdamse cijfers en de landelijke kunnen dan ook beter geen conclusies over precieze getalswaarden worden getrokken, maar alleen over ontwikkelingen.

Figuur 1.6: Deelnamepercentages aan onbetaald werk op vrijwillige basis in Rotterdam (VTO, COS) en Nederland (POLS, CBS) in 1997 tot en met 2005.

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Informele hulp	Rotterdam	27%	.	.	.	27%	.	29%	.	28%
	Nederland	31%	31%	32%	35%	33%	35%	34%	35%	.
Vrijwilligerswerk	Rotterdam	30%	.	.	.	32%	.	33%	.	30%
	Nederland	46%	44%	45%	45%	43%	42%	42%	43%	.
Totaal onbetaald werk	Rotterdam	44%	.	.	.	46%	.	47%	.	43%
	Nederland	60%	59%	60%	60%	59%	60%	60%	60%	.
Geen van beide	Rotterdam	56%	.	.	.	54%	.	53%	.	57%
	Nederland	40%	41%	40%	40%	41%	40%	40%	40%	.
Totaal	Rotterdam	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Nederland	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Landelijk lijkt het aantal mensen dat aan informele hulp doet de afgelopen negen jaar heel langzaam toe te zijn genomen, al is de laatste jaren geen sprake meer van een verdere toename. Een

niet wezenlijk andere ontwikkeling zagen we in Rotterdam. De omvang van het vrijwilligerswerk lijkt landelijk heel licht af te zijn genomen, maar ook hier is de laatste jaren geen sprake meer van een wezenlijke verandering. In Rotterdam zagen we juist een lichte toename, maar in 2005 (waarover nog geen landelijke cijfers bekend zijn) juist weer een daling. De omvang van het totaal aan onbetaald werk (informele hulp en vrijwilligerswerk samen) is landelijk al jaren constant, terwijl het in Rotterdam eerst heel licht toenam, maar in 2005 weer afnam. Of het onbetaald werk in Rotterdam relatief meer of minder voorkomt dan landelijk, kan uit deze cijfers niet worden geconcludeerd; daarvoor is waarschijnlijk de wijze van enquêteren en de formulering van de vragen te bepalend voor de uitkomsten.

Behalve het POLS bestaat er nog een aantal periodieke landelijke enquêtes waarin de omvang van het vrijwilligerswerk gemeten wordt. Deze bronnen komen tot andere niveaus van, en soms zelfs ook tot andere ontwikkelingen in, de omvang van het vrijwilligerswerk in Nederland:

- Culturele Veranderingen in Nederland (CV) van het SCP[5]: veel lagere percentages dan in het POLS, en een licht stijgende trend, doch nog geen gegevens over latere jaren dan 2002;
- Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) van het SCP: lagere percentages in de vragenlijstversie, en zelfs veel lagere percentages in de dagboekversie, en een abrupte daling in 2000 ten opzichte van 1995; gegevens uit het onderzoek 2005/2006 worden pas in september 2006 verwacht;
- Geven in Nederland (GN) van de afdeling Filantropie van de VU Amsterdam[6]: volgens het criterium 'minstens één keer in de voorafgaande twaalf maanden' een iets lager niveau in eerdere jaren, en een flinke toename tot het POLS-niveau sinds 2002; volgens het criterium 'minimaal maandelijks' véél lagere percentages, met in 2002 een toename tot 30%, en in 2004 weer een afname tot 27%.

Figuur 1.7: Deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk in Nederland volgens verschillende bronnen in 1995 tot en met 2005.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
POLS (CBS)	.	.	46%	44%	45%	45%	43%	42%	42%	43%	.
CV (SCP)	29%	.	27%	.	.	28%	.	33%	.	.	.
TBO (SCP), vragenlijst	46%	.	.	.	.	32%	.	.	.	.	.
dagboek	32%	.	.	.	.	26%	.	.	.	.	.
GN, min. 1x in afgel. jaar	.	36%	.	.	35%	37%	.	43%	.	41%	.
min. maandelijks	.	29%	.	.	24%	25%	.	30%	.	27%	.

Eens te meer bewijst dit, dat de aard van de enquête en de precieze formuleringen sterk bepalend zijn voor de uitkomsten. Bovendien worden ook nog wel eens verschillende definities van vrijwilligerswerk gehanteerd[7].

Kwalitatief beeld

Uit het POLS blijkt een beeld van de Nederlandse vrijwilliger dat in vele opzichten vergelijkbaar is met dat uit de VTO van de Rotterdamse. Leden van etnische minderheden, laagopgeleiden, jongeren en bejaarden zijn ondervertegenwoordigd, en de grootste sector waarin vrijwilligers

actief zijn wordt gevormd door de sportverenigingen. Overigens blijkt kerkelijke betrokkenheid landelijk één van de belangrijkste onderscheidende kenmerken; hiernaar is in de VTO echter niet gevraagd.
Uit het onderzoek Culturele Veranderingen in Nederland van het SCP komt ondanks de niveau- en richtingsverschillen een vergelijkbaar beeld[8].

Noten

1. Autochtonen ("Nederlanders") zijn mensen die evenals hun beide ouders in Nederland zijn geboren; bij allochtonen ("niet-Nederlanders") is minstens één van de drie *buiten* Nederland geboren. Bij de allochtonen wordt hier een onderscheid gemaakt tussen de beleidsmatig minder interessante westerse allochtonen (Noord-mediterranen en mensen uit overige rijke landen) en de beleidsmatig interessantere groep niet-westerse allochtonen (Surinamers, Antillianen/Arubanen, Turken, Marokkanen, Kaapverdianen en mensen uit overige arme landen).

2. Zie: Centrum voor Onderzoek en Statistiek (P.A. de Graaf): *Vrijwilligerswerk en informele hulp in Rotterdam 2003. Resultaten uit de Vrijetijdsomnibus 2003*; Rotterdam, maart 2004: figuur 1.4b.

3. Het betreft hier het lidmaatschap van politieke partijen of verenigingen, werkgeversorganisaties, vakbonden of middenstandsorganisaties, organisaties met specifieke maatschappelijke doelen (actiegroepen, Wereldwinkel, Amnesty International en dergelijke), organisaties op het gebied van natuur en milieu (zoals Natuurmonumenten en Greenpeace), onderwijs- of schoolverenigingen, vrouwenverenigingen of -bonden, sportverenigingen, zang-, muziek- of toneelverenigingen, hobbyverenigingen, jeugdverenigingen, enzovoorts.

4. Het betreft hier in georganiseerd verband tekenen, schilderen of grafisch werk, beeldhouwen, boetseren, pottenbakken of sieraden maken, werken met textiel, wandkleden maken of weven, zingen, muziekinstrumenten bespelen, toneel, mime, (volks-)dans of ballet, fotografie/film/video, verhalen/gedichten schrijven, muziek maken op de computer en websites ontwerpen.

5. De in figuur 1.7 vermelde deelnamepercentages komen uit: Sociaal en Cultureel Planbureau: *De sociale staat van Nederland 2005*; Den Haag, september 2005. Zij verschillen licht van de eerder door het SCP gepubliceerde, en twee jaar geleden in *Vrijwilligerswerk en informele hulp in Rotterdam 2003* aangehaalde, gegevens uit Bijlage 7.3 van: Sociaal en Cultureel Planbureau: *De sociale staat van Nederland 2003*; Den Haag, september 2003. (Laatstgenoemde Bijlage is te vinden op de website http://www.socialestaat.nl.)

6. Th.N.M. Schuyt en B.M. Gouwenberg (red.): *Geven in Nederland 2005*; Den Haag (Elsevier), 2005.

7. Zie hierover bijvoorbeeld: Civiq: *Uitsluiten of uitnodigen? Trendrapport vrijwilligerswerk 2004/2005*; Utrecht, 2005: blz. 12.

8. Zie hierover bijvoorbeeld: Civiq: *Uitsluiten of uitnodigen? Trendrapport vrijwilligerswerk 2004/2005*; Utrecht, 2005: blz. 11-16. Dit beeld komt overeen met de gegevens die in de statistische database Statline op de website van het CBS zijn te vinden, al ontbreekt daarbij de invalshoek van de etniciteit.

9. Sociaal en Cultureel Planbureau: *De sociale staat van Nederland 2005*; Den Haag, september 2005: blz. 191-195.

2. AANDACHTSGROEPEN BIJ HET VRIJWILLIGERSWERKBELEID

Het vrijwilligerswerkbeleid in Rotterdam kende in het verleden drie prioriteitsgroepen: allochtonen, mensen zonder betaald werk en jongeren. Tegenwoordig vormen alleen de allochtonen nog een prioriteitsgroep; de overige twee heten nu nog slechts 'aandachtsgroep'. In het vorige hoofdstuk kwamen deze drie groepen al even ter sprake, toen de kenmerken van de vrijwilligers werden besproken. In dít hoofdstuk wordt in de paragrafen 2.1, 2.2 respectievelijk 2.3 de deelname aan vrijwilligerswerk en informele hulp van deze drie groepen uitgebreider geanalyseerd.
In deze paragrafen wordt ook telkens de ontwikkeling van het vrijwilligerswerk in de tijd in grafiekvorm weergegeven. Daarbij is ook een meting uit de Omnibusenquête van 1992 meegenomen. Bij die meting past echter wel enige relativering. Zoals bij de Omnibusenquête van 2001 ook bleek (zie het Voorwoord), heeft de Omnibusenquête een wat ander karakter, en daarmee samenhangend kennelijk ook een wat andere respons. Bovendien werden indertijd nog geen Turken en Marokkanen ondervraagd. Vanaf die van 1995 zijn de metingen goed vergelijkbaar.

2.1 Allochtonen en onbetaald werk

Percentages onbetaald werk

In deze paragraaf wordt het onbetaald werk van niet-westerse allochtonen besproken en vergeleken met dat van autochtonen; de beleidsmatig minder interessante categorie westerse allochtonen (Noord-mediterranen en mensen uit overige rijke landen) blijft hier buiten beschouwing.

Zoals in het vorige hoofdstuk al bleek, doen niet-westerse allochtonen minder vaak aan onbetaald werk dan andere Rotterdammers: veel minder vaak aan informele hulp (22%), en iets minder vaak aan vrijwilligerswerk (28%). Figuur 2.1 laat dit wat uitgebreider zien.
Overigens doet de tweede generatie, vergeleken met de eerste, iets minder vaak aan informele hulp (een leeftijdskwestie?), en even veel aan vrijwilligerswerk. Verdere onderverdelingen naar verschillende soorten allochtonen zijn niet te maken, omdat daarvoor de aantallen te klein zijn.

Figuur 2.1: Deelnamepercentages aan onbetaald werk op vrijwillige basis in Rotterdam door niet-westerse allochtonen en autochtonen in 2005.

	Niet-westerse allochtonen	Autochtonen	Totaal (incl. westerse allochtonen)
totaal informele hulp	22%	30%	28%
totaal vrijwilligerswerk	28%	30%	30%
alleen informele hulp	10%	15%	13%
alleen vrijwilligerswerk	16%	15%	15%
beide	12% +	15% +	14% +
totaal onbetaald werk	38%	45%	43%
geen van beide	62% +	55% +	57% +
	100%	100%	100%
RESPONS	*907*	*1.807*	*2.962*

Soort activiteiten

De ondervertegenwoordiging van de niet-westerse allochtonen bij de informele hulp manifesteert zich vooral bij het bieden van geestelijke/psychische hulp (4%; bij autochtonen 8%) en het verrichten van diensten (10%; bij autochtonen 14%), maar ook bij lichamelijke/huishoudelijke hulp en de opvang van kinderen.

Figuur 2.2: Deelnamepercentages informele hulp naar soort door niet-westerse allochtonen en autochtonen in 2005.

SOORT INFORMELE HULP	Niet-westerse allochtonen	Autochtonen	Totaal (incl. westerse allochtonen)
Lichamelijke/huishoudelijke hulp	10%	13%	12%
Geestelijke/psychische hulp	4%	8%	6%
Informatie en advies	10%	10%	10%
Diensten verrichten	10%	14%	13%
Opvang kinderen	8%	10%	9%
Les geven	3%	2%	2%
Ontspanning, sport, spel, recreatie	6%	6%	6%
Overig werk met / hulp aan anderen	9%	11%	11%
Totaal	22%	30%	28%
RESPONS	*907*	*1.807*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten hulp	2,5	2,4	2,5

Figuur 2.3 laat op een zelfde manier de deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk zien.

Figuur 2.3: Deelnamepercentages vrijwilligerswerk naar soort door niet-westerse allochtonen en autochtonen in 2005.

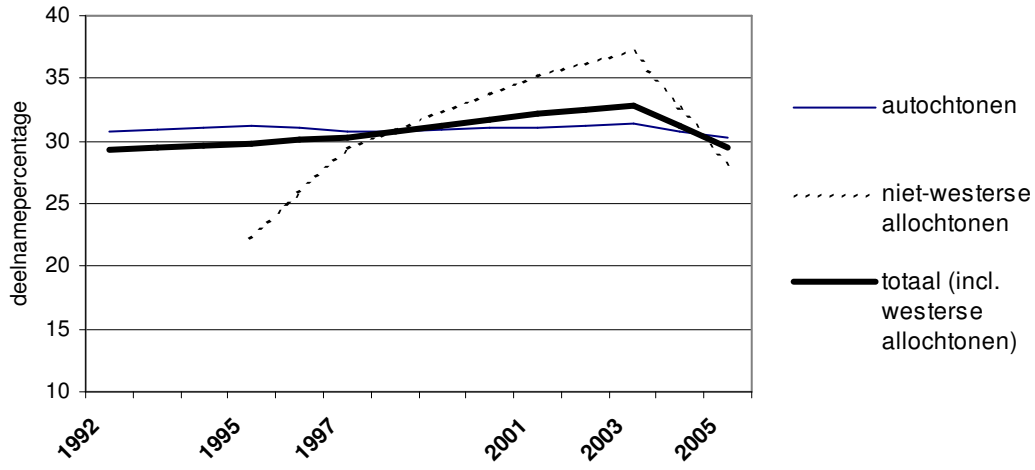
SOORT VRIJWILLIGERSWERK	Niet-westerse allochtonen	Autochtonen	Totaal (incl. westerse allochtonen)
Hulp aan zieken, bejaarden, gehandicapten	5%	5%	5%
Andere hulp- en dienstverlening	4%	1%	2%
Kinderopvang	4%	2%	3%
Jeugd- en jongerenwerk	4%	3%	3%
Onderwijs	6%	4%	5%
Kerk, moskee, levensbeschouw. organisatie	10%	6%	7%
Politieke organisatie	1%	1%	1%
Beroeps- of belangenorganisatie	3%	2%	2%
Vrouwenorganisatie	3%	1%	2%
Culturele organisatie	5%	2%	3%
Sportorganisatie	7%	10%	9%
Actie- of milieugroep	2%	1%	2%
Overige organisaties	6%	7%	7%
Totaal	28%	30%	30%
RESPONS	*907*	*1.807*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten organisaties	2,1	1,5	1,7

Dat niet-westerse allochtonen minder dan gemiddeld actief zijn binnen vrijwilligersorganisaties of verenigingen, is niet direct uit figuur 2.3 af te lezen: aan de meeste soorten vrijwilligerswerk doen zij namelijk méér dan autochtonen! Niet-westerse allochtonen die aan vrijwilligerswerk doen, doen dat echter gemiddeld in veel meer soorten organisaties: gemiddeld in 2,1 soorten organisaties, en autochtonen maar in 1,5 soorten organisaties. Net als bij voorgaande metingen blijken de niet-westerse allochtonen vooral vaak actief te zijn in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties (10%; bij autochtonen is dit maar 6%), al was dit twee jaar geleden nog veel meer (15%!). Alleen in sportorganisaties doen niet-westerse allochtonen minder vrijwilligerswerk dan autochtonen: 7% respectievelijk 10%.

Ontwikkeling van de deelname aan het vrijwilligerswerk

De deelname van niet-westerse allochtonen aan het vrijwilligerswerk is in de periode 1995-2003 spectaculair toegenomen: van flink onder het gemiddelde (22%) tot ruim daarboven (37%). In 2005 is hun deelname echter fors gedaald; zelfs weer tot iets onder het Rotterdamse gemiddelde. Het deelnamepercentage van de autochtonen ("Nederlanders") veranderde al die tijd weinig.

Figuur 2.4: Deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk van autochtonen en van niet-westerse allochtonen in 1992, 1995, 1997, 2001, 2003 en 2005.

2.2 Mensen zonder betaald werk en onbetaald werk

Percentages onbetaald werk

Zoals in hoofdstuk 2 al bleek, verschilt de deelname aan onbetaald werk door Rotterdammers zónder betaald werk nauwelijks van die door Rotterdammers mét betaald werk. *Binnen* die groep blijken er echter wél grote verschillen te bestaan: tussen verschillende "soorten" mensen zonder betaald werk, en ook tussen de twee soorten onbetaald werk. In figuur 2.5 zijn mensen zonder betaald werk uitgesplitst naar uitkeringsontvangers (mensen met een arbeidsongeschiktheids-, werkloosheids- of bijstandsuitkering), gepensioneerden en andere baanlozen (zoals huisvrouwen

en scholieren/studenten).
Gepensioneerden doen wat minder aan vrijwilligerswerk, en de overige “baanlozen” (zoals huisvrouwen en scholieren/studenten) juist méér. Ook bij de informele hulp “scoren” de gepensioneerden hoog. Overigens bestaat binnen de groep ‘gepensioneerden’ waarschijnlijk ook nog wel een verschil tussen vervroegd gepensioneerden en bejaarde gepensioneerden.

Figuur 2.5: Deelnamepercentages aan onbetaald werk op vrijwillige basis in Rotterdam door mensen zonder en mét betaald werk in 2005.

	sociaal-economische categorie				Totaal
	uitkerings-ontvangers	gepensio-neerden	ov. zonder betaald werk	mét betaald werk	
totaal informele hulp	28%	33%	27%	27%	28%
totaal vrijwilligerswerk	30%	24%	34%	29%	30%
alleen informele hulp	12%	19%	13%	13%	13%
alleen vrijwilligerswerk	14%	10%	20%	15%	15%
beide	16% +	14% +	14% +	14% +	14% +
totaal onbetaald werk	42%	43%	47%	42%	43%
geen van beide	58% +	57% +	53% +	58% +	57% +
	100%	100%	100%	100%	100%
RESPONS	*346*	*380*	*562*	*1.580*	*2.962*

Soort activiteiten

Figuur 2.6: Deelnamepercentages informele hulp naar soort door mensen zonder en mét betaald werk in 2005.

SOORT INFORMELE HULP	sociaal-economische categorie				Totaal
	uitkerings-ontvangers	gepensio-neerden	ov. zonder betaald werk	mét betaald werk	
Lichamelijke/huishoudelijke hulp	14%	13%	14%	11%	12%
Geestelijke/psychische hulp	8%	8%	5%	6%	6%
Informatie en advies	12%	8%	8%	11%	10%
Diensten verrichten	12%	12%	12%	13%	13%
Opvang kinderen	10%	9%	13%	8%	9%
Les geven	2%	2%	2%	2%	2%
Ontspanning, sport, spel, recreatie	7%	4%	6%	6%	6%
Overig werk met / hulp aan anderen	12%	14%	10%	10%	11%
Totaal	27%	33%	27%	27%	28%
RESPONS	*346*	*380*	*562*	*1.580*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten hulp	2,8	2,1	2,6	2,5	2,5

Het soort activiteiten van mensen die informele hulp verrichten, verschilt niet wezenlijk met de sociaal-economische positie. De categorie ‘overige baanlozen’ vangt wat vaker dan anderen

kinderen op; verder zijn de verschillen verwaarloosbaar.
De mensen met een arbeidsongeschiktheids-, werkloosheids- of bijstandsuitkering die wel eens aan informele hulp doen, doen dat op relatief meer terreinen dan anderen: gemiddeld zijn door hen 2,8 soorten hulp genoemd. Gepensioneerden zetten zich wat minder breed in: gemiddeld 2,1 soorten hulp.

Figuur 2.7 laat op een zelfde manier de deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk per sociaal-economische categorie zien.

Figuur 2.7: Deelnamepercentages vrijwilligerswerk naar soort door mensen zonder en mét betaald werk in 2005.

SOORT VRIJWILLIGERSWERK	sociaal-economische categorie				Totaal
	uitkerings-ontvangers	gepensio-neerden	ov. zonder betaald werk	mét betaald werk	
Hulp aan zieken, bejaarden, gehandicapten	6%	7%	6%	4%	5%
Andere hulp- en dienstverlening	4%	1%	2%	2%	2%
Kinderopvang	3%	1%	6%	2%	3%
Jeugd- en jongerenwerk	3%	1%	4%	3%	3%
Onderwijs	4%	1%	7%	5%	5%
Kerk, moskee, levensbeschouw. organisatie	7%	6%	9%	7%	7%
Politieke organisatie	2%	0%	0%	1%	1%
Beroeps- of belangenorganisatie	2%	2%	1%	3%	2%
Vrouwenorganisatie	2%	1%	2%	1%	2%
Culturele organisatie	4%	2%	4%	3%	3%
Sportorganisatie	6%	5%	12%	9%	9%
Actie- of milieugroep	1%	2%	1%	2%	2%
Overige organisaties	7%	5%	7%	7%	7%
Totaal	30%	24%	34%	29%	30%
RESPONS	*346*	*380*	*562*	*1.580*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten organisaties	1,7	1,4	1,8	1,7	1,7

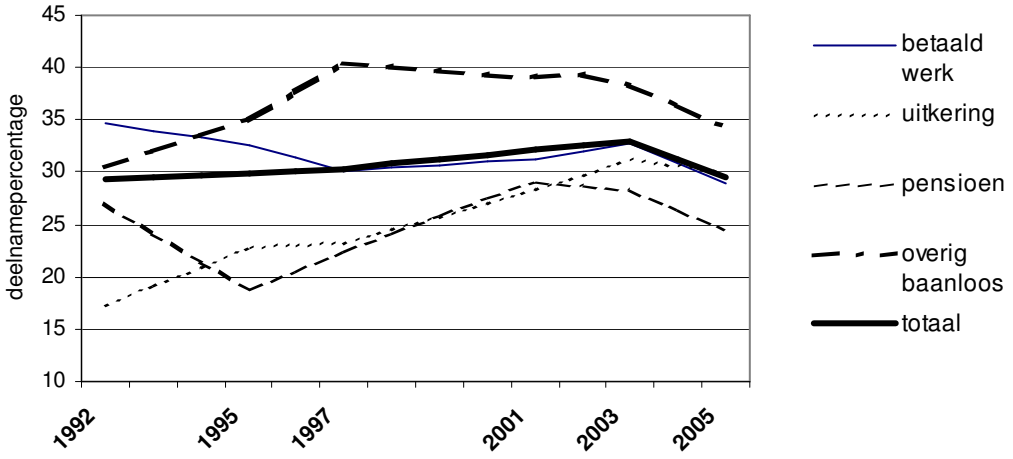
Door mensen met betaald werk worden sportorganisaties het meest genoemd als vrijwilligers-organisatie of vereniging waarin men actief is: net als van *alle* Rotterdammers is 9% hierin actief. ‘Overige baanlozen’ zijn hierin méér dan gemiddeld actief (12%), maar mensen met een uitkering en gepensioneerden zijn juist minder vaak actief in een sportorganisatie. Uitkeringsontvangers doen hun vrijwilligerswerk het meest in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties (7%), en gepensioneerden doen hun vrijwilligerswerk vooral bij zieken, bejaarden en gehandicapten.
Het aantal soorten organisaties van de mensen die vrijwilligerswerk verrichten verschilt niet veel met de sociaal-economische positie: allemaal gemiddeld zo’n 1,7; alleen de gepensioneerden zetten zich met gemiddeld 1,4 soorten organisaties wat minder breed in.

Ontwikkeling van de deelname aan het vrijwilligerswerk

Het vrijwilligerswerk onder mensen met een uitkering is sinds 1995 (eigenlijk: sinds 1997) flink toegenomen, en verschilt nu niet meer van het gemiddelde. Ook de gepensioneerden lijken hun

achterstand inmiddels voor een flink deel te hebben ingehaald, al was bij hen de onnauwkeurigheidsmarge in de meeste jaren vrij groot door de kleine aantallen respondenten. De overige baanlozen deden altijd al bovengemiddeld aan vrijwilligerswerk.

Figuur 2.8: Deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk van Rotterdammers mét en zónder betaald werk in 1992, 1995, 1997, 2001, 2003 en 2005.

2.3 Jongeren en onbetaald werk

Percentages onbetaald werk

De deelname aan vrijwilligerswerk bij jongeren (van *16* tot 25 jaar) is iets hoger, en de deelname aan informele hulp een stuk lager dan gemiddeld; zie figuur 2.9. 22% doet wel eens aan informele hulp, en 32% verricht vrijwilligerswerk in georganiseerd verband.

Figuur 2.9: Deelnamepercentages aan onbetaald werk Rotterdam door jongeren in 2005.

	Jongeren	**25 jaar en ouder**	**Totaal (incl. 13-16 jaar)**
totaal informele hulp	22%	29%	28%
totaal vrijwilligerswerk	32%	29%	30%
alleen informele hulp	9%	14%	13%
alleen vrijwilligerswerk	18%	15%	15%
beide	14% +	14% +	14% +
totaal onbetaald werk	40%	43%	43%
geen van beide	60% +	57% +	57% +
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*408*	*2.432*	*2.962*

Soort activiteiten

Dat jongeren minder aan informele hulp doen, komt vooral doordat zij minder diensten verrichten en minder geestelijke/psychische hulp bieden (figuur 2.10). Ook aan lichamelijke/huishoudelijke hulp en aan informatie/advies doen zij wat minder, hoewel lichamelijke/huishoudelijke hulp met 10% nog wel de meest genoemde soort is. Aan informele hulp op het gebied van ontspanning, sport, spel en recreatie doen jongeren juist méér dan anderen.

Figuur 2.10: Deelnamepercentages informele hulp naar soort door jongeren in 2005.

SOORT INFORMELE HULP	Jongeren	25 jaar en ouder	Totaal (incl. 13-16 jaar)
Lichamelijke/huishoudelijke hulp	10%	12%	12%
Geestelijke/psychische hulp	3%	7%	6%
Informatie en advies	8%	10%	10%
Diensten verrichten	9%	13%	13%
Opvang kinderen	9%	10%	9%
Les geven	2%	2%	2%
Ontspanning, sport, spel, recreatie	8%	5%	6%
Overig werk met / hulp aan anderen	9%	11%	11%
Totaal	22%	29%	28%
RESPONS	*408*	*2.432*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten hulp	2,6	2,5	2,5

Figuur 2.11 laat op de zelfde manier de soorten vrijwilligerswerk zien.

Figuur 2.11: Deelnamepercentages vrijwilligerswerk naar soort door jongeren in 2005.

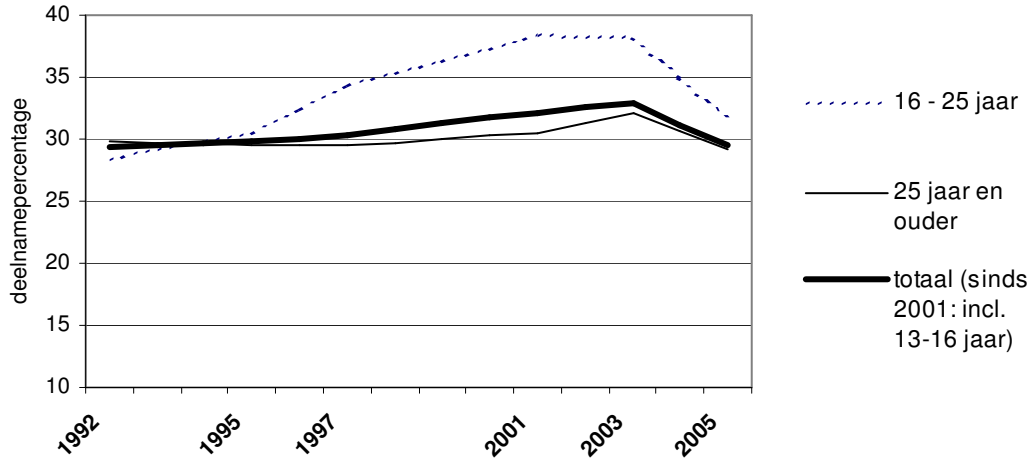
SOORT VRIJWILLIGERSWERK	Jongeren	25 jaar en ouder	Totaal (incl. 13-16 jaar)
Hulp aan zieken, bejaarden, gehandicapten	4%	5%	5%
Andere hulp- en dienstverlening	3%	2%	2%
Kinderopvang	5%	2%	3%
Jeugd- en jongerenwerk	7%	3%	3%
Onderwijs	5%	5%	5%
Kerk, moskee, levensbeschouw. organisatie	8%	7%	7%
Politieke organisatie	1%	1%	1%
Beroeps- of belangenorganisatie	2%	3%	2%
Vrouwenorganisatie	1%	1%	2%
Culturele organisatie	4%	3%	3%
Sportorganisatie	13%	8%	9%
Actie- of milieugroep	1%	2%	2%
Overige organisaties	8%	7%	7%
Totaal	32%	29%	30%
RESPONS	*408*	*2.432*	*2.962*
gemiddeld aantal soorten organisaties	1,9	1,6	1,7

Jongeren die binnen vrijwilligersorganisaties of verenigingen actief zijn, doen dit het meest in een sportorganisatie (13%), in religieuze of levensbeschouwelijke organisaties (8%) en in jeugd- en jongerenwerk (7%); zie figuur 2.11. In sportorganisaties en jeugd- en jongerenwerk werken zij ook vaker als vrijwilliger dan andere Rotterdammers. Dat laatste geldt ook voor organisaties voor kinderopvang; een oververtegenwoordiging die wellicht eerder bij de informele hulp (babysitten!) verwacht was.
Jongeren die vrijwilligerswerk verrichten, doen dat gemiddeld in 1,9 soorten organisaties; oudere Rotterdammers in 1,6 soorten.

Ontwikkeling van de deelname aan het vrijwilligerswerk

De deelname van jongeren aan het vrijwilligerswerk tenslotte is sinds 1995 eveneens flink toegenomen: van het gemiddelde niveau in 1995 (31%) tot ruim daarboven. Sinds 2001 loopt het vrijwilligerswerk onder jongeren echter iets terug, al is het nog steeds ruim bovengemiddeld.
Ook bij de jongeren is de onnauwkeurigheidsmarge natuurlijk vrij groot door de kleine aantallen respondenten, maar de toename in de tweede helft van de negentiger jaren staat buiten kijf.

Figuur 2.11: Deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk van Rotterdammers van 16 tot 25 jaar en van Rotterdammers vanaf 25 jaar in 1992, 1995, 1997, 2001, 2003 en 2005.

2.4 Vergelijking met landelijke gegevens

Zoals in paragraaf 1.5 al was aangegeven, kunnen met de nodige slagen om de arm vergelijkingen worden gemaakt tussen de gegevens over de deelname aan vrijwilligerswerk en informele hulp in Rotterdam volgens de VTO en die landelijk uit het POLS van het CBS dan wel het onderzoek Culturele Veranderingen in Nederland van het SCP.
Uit het POLS is weinig bekend over de deelname aan onbetaald werk door allochtonen. Wel suggereerde een analyse van het SCP van de uitkomsten over het vrijwilligerswerk uit 1997, 1999 en 2001 enkele jaren geleden een opvallend verschil tussen de rest van Nederland en Rotterdam:

allochtonen zouden landelijk relatief juist mínder in het vrijwilligerswerk participeren - ook in de godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties, waarin Rotterdamse allochtonen zo ruim vertegenwoordigd waren. De betreffende analyse beperkte zich overigens tot vrijwilligerswerk in drie sectoren van vrijwilligerswerk: de sector 'politiek, arbeid en levensbeschouwing', de sector 'sport, hobby en cultuur' en de sector 'jeugdwerk en school'. In de eerste twee sectoren was de deelname van niet-Nederlanders maar half zo groot als die van Nederlanders, en nam zij ook niet toe. Alleen in de sector 'jeugdwerk en school' was sprake van een toename van de deelname door allochtonen (en een afname bij de Nederlanders) en zou de deelname van allochtonen inmiddels bovengemiddeld zijn[1]. Recentere gegevens over allochtonen en onbetaald werk zijn bij het SCP echter ook niet voorhanden.
Uit een onderzoek van Regioplan uit 2005 over allochtonen en vrijwilligerswerk tenslotte bleek dat allochtonen minder vaak actief zijn binnen het georganiseerd vrijwilligerswerk, maar dat ze daarnaast wel veel vrijwillige inzet binnen eigen kring plegen[2].

De deelname aan vrijwilligerswerk onder de werkloze beroepsbevolking kent volgens het POLS landelijk een dalende tendens, maar is nog altijd bovengemiddeld (2004: 46%). Die onder arbeidsongeschikten was de laatste jaren vrij constant, maar al ruim benedengemiddeld, en nam in 2004 verder af tot 32%. Samengenomen betekent dat een dalende tendens tot inmiddels iets beneden gemiddeld, waar in Rotterdam de participatie door mensen met een uitkering van een veel lager niveau is toegenomen tot een inmiddels ongeveer gemiddeld niveau. Gepensioneerden tenslotte doen net als in Rotterdam relatief minder vaak aan vrijwilligerswerk: bejaarden een stuk minder, en vervroegd gepensioneerden een stuk méér.

Onder jongeren tenslotte zou de landelijke deelname aan vrijwilligerswerk volgens het POLS na 1999 sterk afgenomen zijn, maar inmiddels weer op het gemiddelde liggen, terwijl het in Rotterdam juist de laatste twee jaar gedaald is maar nog steeds iets bovengemiddeld is (zie figuur 2.12).

Figuur 2.12: Deelnamepercentages aan vrijwilligerswerk door jongeren[1] in Rotterdam (VTO, COS) en Nederland (POLS, CBS) in 1997 tot en met 2005.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jongeren Rotterdam	34%	.	.	.	38%	.	38%	.	32%
Nederland	40%	44%	50%	48%	41%	34%	38%	43%	.
Totaal Rotterdam	30%	.	.	.	32%	.	33%	.	30%
Nederland	46%	44%	45%	45%	43%	42%	42%	43%	.

1): Rotterdam: 16 tot 25 jaar; Nederland: 15 tot 25 jaar.

Overigens suggereren de jaarlijkse schommelingen in de deelnamepercentages uit het POLS dat deze enquête wellicht toch wat minder geschikt is om gegevens over dergelijke relatief kleine deelgroepen uit te berekenen.

Samenvattend kan gesteld worden, dat de deelname aan het vrijwilligerswerk door de Rotterdamse prioriteits- en aandachtsgroepen zich landelijk veelal op een ander niveau bevindt, en zich veelal ook anders ontwikkelt, dan in Rotterdam.

Noten

1. Zie Bijlage 7.5 van: Sociaal en Cultureel Planbureau: *De sociale staat van Nederland 2003*; Den Haag, september 2003. Deze Bijlage is te vinden op de website http://www.socialestaat.nl.

2. Regioplan (J. Klaver e.a.): *Allochtonen en vrijwilligerswerk*; Amsterdam, januari 2005.

3. HET AANTAL BESTEDE UREN EN DE REGELMAAT

Dit jaar is in de Vrijetijdsomnibusenquête ook gevraagd naar de hoeveelheid tijd die in het onbetaalde werk wordt gestoken.

Aantal bestede uren

Allereerst is daartoe gevraagd, hoeveel uur men gemiddeld besteedt aan al het onbetaalde werk tezamen; zie figuur 3.1.
Bijna een kwart van de mensen die onbetaald werk verrichten, besteedt hier minder dan een uur per week aan, en 62% besteedt er niet meer dan twee uur per week aan. Slechts 6% besteedt er méér dan tien uur per week aan.

Figuur 3.1: Aan al het onbetaalde werk tezamen bestede tijd in 2005.

AANTAL BESTEDE UREN	Niet-westerse allocht.	Zonder betaald werk: uitkering*	gepens.*	overig	Jongeren	Alle onbetaald werkers
minder dan een uur per week	23%	11%	14%	23%	30%	23%
ongeveer 1 uur per week	20%	16%	15%	20%	19%	20%
ongeveer 2 uur per week	20%	18%	16%	18%	17%	19%
3-4 uur per week	19%	18%	21%	18%	17%	18%
5-10 uur per week	12%	20%	21%	16%	11%	13%
11-20 uur per week	4%	8%	10%	3%	3%	4%
meer dan 20 uur per week	3%	9%	3%	2%	3%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100 %	100%	100%
RESPONS	*313*	*125*	*145*	*250*	*154*	*1.169*

*): Indicatief; de aantallen zijn eigenlijk te klein om verantwoord uitspraken te kunnen doen.

Vooral de jongeren besteden relatief weinig tijd aan hun onbetaald werk. Ook onder de gepensioneerden zijn er veel die relatief weinig tijd aan het onbetaald werk besteden, maar er is ook een deel van de gepensioneerden die er juist veel tijd aan besteden. Mensen met een uitkering steken er de meeste tijd in: zij besteden relatief vaak veel tijd, en relatief minder vaak weinig tijd aan hun onbetaald werk. Overige baanlozen en niet-westerse allochtonen verschillen in dit opzicht niet van de gemiddelde onbetaald werker. Bij deze schets van de bestede tijd door Rotterdammers uit de prioriteits- en aandachtsgroepen van het vrijwilligerswerkbeleid dient echter bedacht te worden, dat het hier slechts om bescheiden aantallen respondenten in de enquête gaat, zodat aan deze cijfers geen al te stellige conclusies moeten worden verbonden.

Eerder is deze vraag naar de aan het onbetaald werk bestede tijd ook in de VTO's van 1997 en 1995 gesteld. Vergelijking met de beantwoording toen leert, dat er sindsdien weinig veranderd is: ook toen besteedden slechts weinig Rotterdammers écht veel tijd aan hun onbetaald werk; zie figuur 3.2.

Figuur 3.2: Aan al het onbetaalde werk tezamen bestede tijd in 1995, 1997 en 2005.

AANTAL BESTEDE UREN	1995	1997	1999	2001	2003	2005
minder dan een uur per week	28%	27%	.	.	.	23%
ongeveer 1 uur per week	20%	17%	.	.	.	20%
ongeveer 2 uur per week	18%	21%	.	.	.	19%
3-4 uur per week	17%	17%	.	.	.	18%
5-10 uur per week	13%	11%	.	.	.	13%
11-20 uur per week	3%	4%	.	.	.	4%
meer dan 20 uur per week	2%	3%	.	.	.	2%
Totaal	100%	100%	.	.	.	100%
RESPONS	*576*	*562*	.	.	.	*1.169*

Uit de antwoorden op de vraag naar de hoeveelheid aan onbetaald werk bestede tijd kan ook een gemiddelde hoeveelheid tijd worden geschat[1]. Gemiddeld besteden de hierin actieve Rotterdammers zo'n 3,5 uur per week aan onbetaald werk; per Rotterdammer is dat zo'n 1,5 uur. In totaal wordt in Rotterdam daarmee zo'n 700.000 uur per week besteed aan onbetaald werk. Dat staat gelijk aan circa 18.000 arbeidsplaatsen van 38 uur per week. Op basis van de beantwoording van de vraag aan welke soort onbetaald werk men de *meeste* tijd besteedt kan bovendien worden geschat dat deze 700.000 uur voor ongeveer eenderde (zo'n 240.000 uur) uit informele hulp, en voor ongeveer tweederde (zo'n 460.000 uur) uit vrijwilligerswerk bestaat.
Voorts suggereert deze schatting dat de 62% van de onbetaald werkers die er niet meer dan twee uur per week aan besteedt daarmee slechts 20% van de totale tijd van onbetaald werkers voor zijn rekening neemt, terwijl anderzijds de 6% die er méér dan tien uur per week aan besteedt daarmee 33% voor zijn rekening neemt.

Autochtonen en niet-westerse allochtonen besteden gemiddeld ongeveer even veel tijd aan hun onbetaald werk, en ook eerste en tweede generatie verschillen wat dit betreft niet van elkaar. De gemiddeld bestede tijd van jongeren (3,2 uur per week) ligt iets onder het gemiddelde. Gepensioneerden (5,0 uur) en mensen met een uitkering (6,1 uur) besteden meer dan gemiddeld tijd aan hun onbetaalde werk, en mensen met betaald werk minder dan gemiddeld (2,6 uur).

Landelijk zou het aantal uren dat vrijwilligers besteden aan vrijwilligerswerk sinds 1990 nagenoeg stabiel zijn gebleven: gemiddeld zo'n 5 uur per week[2]. Dat is dus wat meer dan in Rotterdam.

Regelmaat

Vervolgens is ook gevraagd, hoe regelmatig men de verschillende in de vragenlijst onderscheiden vormen van vrijwilligerswerk in georganiseerd verband doet. Voor alle duidelijkheid: het betreft hier dus alleen de vrijwilligers; aan mensen die alleen informele hulp zeiden te verrichten is deze vraag niet gesteld. Figuur 3.3 laat zien met welke regelmaat de Rotterdamse vrijwilligers hun vrijwilligerswerk doen[3].
Bijna eenderde van de vrijwilligers doet dit werk minder dan eens per maand. Anderzijds is 34% minstens één keer per week bezig.

Figuur 3.3: De regelmaat van het vrijwilligerswerk in 2005.

REGELMAAT	Niet-westerse allocht.	Zonder betaald werk: uitkering*	gepens.*	overig	Jongeren*	Alle vrijwilligers
één of enkele keren per jaar of minder	10%	6%	5%	9%	17%	11%
minder dan eens per maand	23%	11%	12%	21%	22%	20%
ongeveer één keer per maand	21%	19%	16%	20%	17%	19%
enkele keren per maand	18%	8%	17%	17%	15%	17%
ongeveer één keer per week	13%	19%	24%	21%	18%	20%
vaker dan één keer per week	16%	36%	26%	11%	12%	14%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
RESPONS	*238*	*98*	*86*	*183*	*124*	*835*

*): Indicatief; de aantallen zijn eigenlijk te klein om verantwoord uitspraken te kunnen doen.

Zeker nu het hier nog slechts om vrijwilligerswerk gaat, en niet meer ook om informele hulp, zijn de aantallen bij de diverse prioriteits- en aandachtsgroepen te klein om hierover conclusies te trekken.

Eerder is deze vraag naar de regelmaat van het vrijwilligerswerk ook in de VTO van 1997 gesteld. In dat jaar gaf zelfs 35% aan, het vrijwilligerswerk minder dan eens per maand te doen. Ook in dit opzicht besteedden en besteden dus slechts weinig Rotterdammers écht veel tijd aan hun vrijwilligerswerk.

Figuur 3.4: De regelmaat van het vrijwilligerswerk in 1997 en 2005.

AANTAL BESTEDE UREN	1995	1997	1999	2001	2003	2005
één of enkele keren per jaar of minder	.	27%	.	.	.	11%
minder dan eens per maand	.	8%	.	.	.	20%
ongeveer één keer per maand	.	13%	.	.	.	19%
enkele keren per maand	.	17%	.	.	.	17%
ongeveer één keer per week	.	16%	.	.	.	20%
vaker dan één keer per week	.	19%	.	.	.	14%
Totaal	.	100%	.	.	.	100%
RESPONS	.	*391*	.	.	.	*835*

Noten

1. De voorgelegde urenklassen zijn daarbij, net als in voorgaande jaren, als volgt omgezet in aantallen uren:
   - minder dan een uur per week: 0,5 uur;
   - ongeveer 1 uur per week: 1 uur;
   - ongeveer 2 uur per week: 2 uur;
   - 3-4 uur per week: 3,5 uur;
   - 5-10 uur per week: 7,5 uur;
   - 11-20 uur per week: 15,5 uur;
   - meer dan 20 uur per week: 25 uur.

2. Sociaal en Cultureel Planbureau (K. Breedveld en A. van den Broek): *Trends in de tijd. Een schets van recente ontwikkelingen in tijdsbesteding en tijdsordening*; Den Haag, 2001.

3. Respondenten die geen vrijwilligerswerk maar alleen informele hulp hadden aangekruist zijn hier buiten de berekeningen gehouden.

4. VRAGEN OVER VRIJWILLIGERSWERK

Ook is dit jaar, net als vorig jaar, gevraagd, of men als men vragen heeft over vrijwilligerswerk weet waar men terecht kan voor advies, informatie en ondersteuning (vraag 55 en 56; zie Bijlage II). 14% van de Rotterdammers antwoordt hierop volmondig 'ja', 18% *denkt* het wel te weten en 68% geeft toe dat niet te weten. Vergeleken met twee jaar eerder zeggen nu wat minder Rotterdammers het wel te denken.
Onder mensen die geen vrijwilligerswerk doen is deze kennis het minst aanwezig, maar ook bij de vrijwilligers zegt een meerderheid (54%) niet te weten waar men voor advies en informatie over vrijwilligerswerk terecht zou kunnen. Wel is deze kennis onder de vrijwilligers sinds 2003 iets toegenomen.

Figuur 4.1a: Bekendheid waar men terecht kan voor advies, informatie en ondersteuning met betrekking tot vrijwilligerswerk in 2005 (tussen haakjes: 2003).

WEET WAAR TERECHT MET VRAGEN	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
ja	24% (21%)	10% (9%)	14% (13%)
ik denk het wel	22% (25%)	16% (23%)	18% (24%)
nee	54% (54%)	74% (67%)	68% (63%)
Totaal	100% (100%)	100% (100%)	100% (100%)
RESPONS	*846 (546)*	*1.879 (1.062)*	*2.725 (1.608)*

Figuur 4.1b: Spontaan genoemde informatiebronnen (gepercenteerd op de respondenten die 'ja' of 'ik denk het wel' antwoordden; men mocht er maximaal 3 noemen) in 2005 (tussen haakjes: 2003).

WAAR DAN?	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
gemeente, deelgemeente	15% (14%)	15% (13%)	15% (14%)
Sociale Dienst, SoZaWe	4% (1%)	3% (1%)	3% (1%)
Centrum voor Werk en Inkomen	2% (1%)	1% (3%)	1% (2%)
OK-bank (project 'Onbenutte Kwaliteiten')	5% (6%)	5% (3%)	5% (4%)
Vrijwilligers Vacaturebank	4% (4%)	4% (3%)	4% (4%)
STAP (stedelijk adviespunt)	3% (2%)	1% (1%)	2% (2%)
SVR (Stichting Vrijwilligerswerk Rotterdam)	2% (1%)	0% (1%)	1% (1%)
UVV (Unie Van Vrijwilligers)	0% (1%)	0% (3%)	0% (2%)
bij de organisatie zelf	27% (9%)	12% (5%)	19% (7%)
vrijwilligersorganisatie	3% (2%)	3% (2%)	3% (2%)
dienstencentrum, verzorgingshuis, zorginstell.	6% (5%)	10% (4%)	8% (5%)
moskee, kerk	4% (4%)	1% (2%)	2% (3%)
sportvereniging	3% (4%)	1% (1%)	2% (2%)
buurthuis, wijkgebouw	16% (10%)	19% (14%)	17% (12%)
Internet	20% (12%)	24% (17%)	22% (15%)
bibliotheek	2% (5%)	3% (4%)	3% (4%)
wijkblad, krant, weekblad	4% (5%)	4% (3%)	4% (4%)
telefoongids, Gouden Gids	1% (2%)	2% (3%)	2% (3%)
ik vraag het aan anderen	3% (4%)	4% (2%)	4% (3%)
overig	10% (24%)	8% (17%)	9% (20%)
weet niet, geen antwoord	24% (31%)	33% (37%)	29% (34%)
RESPONS	*389 (252)*	*489 (347)*	*879 (599)*

Van de Rotterdammers die dit wél zeggen of denken te weten, blijft 29% echter het antwoord schuldig als vervolgens wordt gevraagd wáár dan, terwijl de rest vaak weinig specifieke bronnen als Internet, de bibliotheek, bladen en telefoongidsen noemt. 'Internet' is met 22% ook het meest gegeven antwoord. Daarna volgen de organisaties, verenigingen of instellingen zelf, het buurthuis of wijkgebouw en de (deel-)gemeente. Specifiek op vrijwilligerswerk en de ondersteuning daarvan bedoelde organisaties worden, net als twee jaar eerder, weinig genoemd: 5% noemt spontaan de OK-bank van het project 'Onbenutte Kwaliteiten', 4% de Vrijwilligers Vacaturebank, 2% STAP (het STedelijk Advies- en ondersteuningsPunt vrijwilligerswerk), 1% de SVR (de Stichting Vrijwilligerswerk Rotterdam) en (afgerond:) 0% de UVV (de Unie van Vrijwilligers).

Overigens moet hier worden opgemerkt, dat deze vraag ruim interpreteerbaar was: "vragen over vrijwilligerswerk" kan immers geïnterpreteerd worden als "specifieke vragen over het werk binnen een concrete organisatie", maar ook als "vragen over de mogelijkheden om ergens vrijwilligerswerk te kunnen gaan doen".

5. MENINGEN OVER VRIJWILLIGERSWERK

Dit jaar is in de Vrijetijdsomnibusenquête ook gevraagd naar de mening van de Rotterdammers over een aantal vraagstukken met betrekking tot vrijwilligerswerk (vraag 57 tot en met 60; zie Bijlage II). Achtereenvolgens komt in dit hoofdstuk aan de orde de verwachtingen over het aantal benodigde vrijwilligers in de toekomst, de bereidheid zelf (meer) vrijwilligerswerk te doen als er meer vrijwilligers nodig zijn, de meningen over de taak van de gemeente op het gebied van vrijwilligerswerk en de mening over een aantal stellingen over vrijwilligerswerk.

Benodigde vrijwilligers in de toekomst in Rotterdam

Allereerst is gevraagd naar de verwachtingen over het aantal benodigde vrijwilligers in de toekomst in Rotterdam: zullen er in de toekomst méér vrijwilligers nodig zijn, minder vrijwilligers, of zal er niets veranderen?
Bijna de helft van de Rotterdammers (45%) denkt dat er in de toekomst méér vrijwilligers nodig zullen zijn, één op de acht denkt dat er niets zal veranderen, en slechts een enkeling denkt dat er in de toekomst minder vrijwilligers nodig zullen zijn. 40% tenslotte weet het niet.

Figuur 5.1: Ontwikkeling aantal benodigde vrijwilligers in de toekomst in Rotterdam.

BENODIGDE VRIJWILLIGERS	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
er zullen meer vrijwilligers nodig zijn	59%	39%	45%
er zullen minder vrijwilligers nodig zijn	3%	2%	2%
er zal niets veranderen	11%	14%	13%
weet niet	28%	46%	40%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*864*	*1.989*	*2.853*

Rotterdammers die zelf vrijwilligerswerk doen denken nog veel vaker dat er in de toekomst méér vrijwilligers nodig zullen zijn: 59%, terwijl van de rest van Rotterdam slechts 39% dit zo inschat. Ook onder de vrijwilligers zijn er overigens velen die hier geen inschatting van kunnen maken: 28%.

Bereidheid zelf (meer) vrijwilligerswerk te doen

Vervolgens is ook gevraagd, of men als er méér vrijwilligers nodig zijn zelf (meer) vrijwilligerswerk zou gaan doen.
8% van de Rotterdammers zou dit dan inderdaad doen; 40% niet, 12% denkt dat dat geen invloed heeft en 40% weet het (nog) niet. Onder de Rotterdammers die nu al vrijwilligerswerk doen is de bereidheid groter dan onder de overige Rotterdammers: 12% respectievelijk 7%.

Figuur 5.2: Bereidheid zelf (meer) vrijwilligerswerk te doen als er méér vrijwilligers nodig zijn.

BEREIDHEID ZELF (MEER) VRIJWILLIGERSWERK TE DOEN	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
ja	12%	7%	8%
nee	35%	42%	40%
dat heeft geen invloed	16%	10%	12%
weet niet	37%	41%	40%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*857*	*1.938*	*2.795*

Hoewel de geschetste context daarin wat verschilde, lijkt het bovenstaande beeld wat negatiever dan het beeld uit een vraag uit de landelijke Maatschappelijke Barometer van onderzoeksbureau Motivaction en het actualiteitenprogramma Netwerk uit december 2005. Daaruit bleek dat als wordt gesteld dat er in de toekomst vanwege de terugtredende overheid misschien vaker een beroep zal worden gedaan om vrijwilligerswerk te verrichten, 16% daar zeker, 55% misschien en 22% niet toe bereid zou zijn[1].

De taak van de gemeente

Ook is dit jaar gevraagd, hoe ver de taak van de gemeente gaat op het gebied van vrijwilligerswerk:

- minimaal: vrijwilligerswerk is typisch iets van de mensen zelf; daar moet de overheid vanaf blijven;
- wel ondersteunen met subsidie, maar verder zo weinig mogelijk met inhoud bemoeien;
- stimuleren: vrijwilligerswerk verdient extra aandacht van de gemeente;
- maximaal: vrijwilligerswerk staat of valt met overheidssteun, zowel inhoudelijk als financieel.

39% van de Rotterdammers vindt dat de gemeente vrijwilligerswerk moet stimuleren en dat vrijwilligerswerk extra aandacht van de gemeente verdient. 17% gaat zelfs voor de maximale variant (‘vrijwilligerswerk staat of valt met overheidssteun, zowel inhoudelijk als financieel’). 24% vindt dat de gemeente vrijwilligerswerk wel moet ondersteunen met subsidie, maar zich verder zo weinig mogelijk met de inhoud moet bemoeien, en 20% gaat voor de minimale variant (‘vrijwilligerswerk is typisch iets van de mensen zelf; daar moet de overheid vanaf blijven’). Een bescheiden meerderheid van 56% is derhalve voorstander van een actieve benadering van de gemeente.

Figuur 5.3: Hoe ver de taak van de gemeente gaat op het gebied van vrijwilligerswerk.

TAAK GEMEENTE	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
minimaal	14%	22%	20%
alleen ondersteunen met subsidie	23%	25%	24%
stimuleren; extra aandacht	46%	36%	39%
maximaal	18%	17%	17%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*842*	*1.811*	*2.685*

Vrijwilligers zijn nog wat vaker voorstander van een actieve benadering van de gemeente; met name kiezen zij vaker voor de stimuleringsvariant.

Meningen over een aantal stellingen over vrijwilligerswerk

En tot slot is de Rotterdammers ook de mening gevraagd over een aantal stellingen over vrijwilligerswerk. De eerste stelling luidde: '*Er kunnen best meer zaken aan vrijwilligers worden overgelaten die nu door betaalde krachten worden gedaan*'.
Een meerderheid van de Rotterdammers (55%) is het met deze stelling oneens, en slechts één op de zes vindt wél dat er best meer zaken aan vrijwilligers kunnen worden overgelaten. Daarbij is het overigens de vraag of dezen louter bedoelen te constateren dat dat *mogelijk* is, of dat zij dat ook *wenselijk* vinden.

Figuur 5.4: 'Er kunnen best meer zaken aan vrijwilligers worden overgelaten die nu door betaalde krachten worden gedaan'.

KAN MEER ZAKEN OVERLATEN	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
helemaal mee oneens	20%	23%	22%
oneens	33%	32%	33%
niet eens, niet oneens	26%	30%	29%
mee eens	18%	13%	14%
helemaal mee eens	3%	3%	3%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*825*	*1.765*	*2.589*

Rotterdammers die zelf aan vrijwilligerswerk doen, onderschrijven deze stelling iets vaker dan andere Rotterdammers, maar het verschil is niet groot.

De tweede stelling luidde: '*Mensen met een uitkering zouden vrijwilligerswerk moeten doen*'. Met deze stelling is een meerderheid (57%) het eens, en is slechts een kwart het oneens. Voor een dergelijke, al dan niet morele, verplichting bestaat derhalve een redelijk draagvlak in de stad.

Figuur 5.5: 'Mensen met een uitkering zouden vrijwilligerswerk moeten doen'.

MENSEN MET EEN UITKERING MOETEN VRIJWILLIGERSWERK DOEN	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
helemaal mee oneens	8%	9%	9%
oneens	14%	14%	14%
niet eens, niet oneens	19%	21%	21%
mee eens	38%	33%	34%
helemaal mee eens	21%	24%	23%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*841*	*1.859*	*2.698*

Vrijwilligers en niet-vrijwilligers verschillen hierin nauwelijks van elkaar.

Landelijk vond in de eerdergenoemde Maatschappelijke Barometer eind vorig jaar 73% dat werklozen verplicht moeten worden om zich voor een deel van hun tijd onbetaald in te zetten voor de samenleving, en 16% dat dit niet moet gebeuren. Dat is niet helemaal de zelfde stelling, maar het beeld dat er uit oprijst is wel “strenger”.

De derde stelling luidde: ‘*Eigenlijk zou iedereen vrijwilligerswerk moeten doen*’. Dit gaat de Rotterdammer echter wat te ver: slechts 18% is het hier mee eens, en een meerderheid (54%) niet.

Figuur 5.6: ‘Eigenlijk zou iedereen vrijwilligerswerk moeten doen’.

IEDEREEN VRIJWILLIGERSWERK	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
helemaal mee oneens	13%	25%	21%
oneens	30%	35%	33%
niet eens, niet oneens	30%	27%	28%
mee eens	22%	10%	14%
helemaal mee eens	6%	3%	4%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*828*	*1.773*	*2.600*

Hier verschillen vrijwilligers en niet-vrijwilligers wel wat van elkaar: onder vrijwilligers heeft deze stelling ruim twee keer zo veel steun als onder de rest van de Rotterdamse bevolking (28% tegen 13%), en is ook nog maar een minderheid (43%) het met de stelling oneens.

Landelijk vond in de Maatschappelijke Barometer eind vorig jaar 35% dat iedereen de plicht heeft om vrijwilligerswerk te doen. Dat is echter niet helemaal de zelfde formulering.

De vierde stelling tenslotte luidde: ‘*Door steeds meer betaalde krachten te vervangen door vrijwilligers gaat de kwaliteit achteruit*’.

Figuur 5.7: ‘Door steeds meer betaalde krachten te vervangen door vrijwilligers gaat de kwaliteit achteruit’.

KWALITEIT ACHTERUIT	Doet vrijwilligers-werk	Doet geen vrijwilligerswerk	Totaal
helemaal mee oneens	6%	7%	7%
oneens	21%	18%	19%
niet eens, niet oneens	32%	34%	33%
mee eens	29%	28%	28%
helemaal mee eens	13%	13%	13%
Totaal	100%	100%	100%
RESPONS	*838*	*1.810*	*2.649*

41% van de Rotterdammers deelt deze vrees, en slechts 25% is hier niet bang voor; de overige 34% is het eens noch oneens met deze stelling.
Opvallend is dat de vrijwilligers zelf hier nauwelijks anders over denken dan de rest van de stad: ook onder de vrijwilligers vreest 41% dat de kwaliteit achteruit gaat als betaalde krachten steeds meer door vrijwilligers worden vervangen.

Noten

1. Zie: Motivaction: *Factsheet Maatschappelijke Barometer 7 december 2005: Vrijwilligerswerk*; Amsterdam, 7 december 2005.

BIJLAGE I: RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT

De respons op de Vrijetijdsomnibus 2005 bedroeg 46%: 2.878 respondenten uit een steekproef van 6.200. Daarmee is de respons dit jaar lager dan twee jaar geleden, toen zij 56% bedroeg, en ook lager dan vier jaar geleden, toen ze 51% bedroeg. Deze respons van de VTO van 2005 is gelijk aan de respons bij de "gewone" Omnibusenquête is (2005: 46%). De dalende trend in de responsbereidheid is duidelijk te zien. Toch scoort Rotterdam met een dergelijk responspercentage nog altijd boven gemiddeld in de grote steden.
Bij deze responspercentages moet worden bedacht, dat ieder formulier dat om welke reden dan ook niet ingevuld is geretourneerd tot de non-respons is gerekend; dus ook formulieren voor mensen die inmiddels niet meer bereikbaar zijn door bijvoorbeeld verhuizing of overlijden. Veel onderzoeksbureaus tellen zulke mislukte contacten niet mee bij de bepaling van het responspercentage. Al met al is een respons zoals hierboven weergegeven zeker niet slecht voor schriftelijke enquêtes in een stad als Rotterdam; het CBS kampt bijvoorbeeld bij haar landelijke enquêtes in de grote steden met een slechtere en selectievere respons, en overal kampen markt- en opinieonderzoeksbureaus met een dalende responsbereidheid.

In dit respondentenbestand van 2.878 personen bleken in absolute zin Antillianen en Kaapverdianen (en in mindere mate Marokkanen) nog wat te klein om er (per groep afzonderlijk) uitspraken over te kunnen doen. Daarom is in de laatste fase van het veldwerk nog eens een extra steekproef getrokken waardoor 500 personen van deze bevolkingsgroepen aangeschreven konden worden. Van deze groep hebben (tot de sluitingstermijn, en zonder rappèl) 84 personen gerespondeerd. Deze extra respondenten zijn aan het respondentenbestand toegevoegd. Uiteindelijk resulteert dan een bestand met 2.962 respondenten.

In deze Bijlage wordt aan de hand van een aantal algemene persoonskenmerken de representativiteit van de uiteindelijke netto steekproef (de respons) besproken. Daartoe worden kenmerken van de respondenten vergeleken met die van de totale Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar.

I.1 Geslacht en leeftijd

In figuur I.1 staat de verdeling van de respondenten naar geslacht en naar leeftijd van de Vrijetijdsomnibus 2005 en van de Rotterdamse bevolking begin 2005. Vrouwen en jongeren blijken oververtegenwoordigd. Dat vrouwen beter responderen is traditioneel en kwam ook voor in de vorige Vrijetijdsomnibus. De hogere aantallen jongeren wordt verklaard door de oververtegenwoordiging in de steekproef; niet door hun hogere responsbereidheid.
Op verzoek van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving zijn er extra 13- t/m 23 jarigen getrokken opdat er voldoende in het responsbestand zouden zitten om voor die groep afzonderlijk statistisch betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Omdat het basisbestand van de VTO daardoor per definitie geen afspiegeling meer vormt van de Rotterdamse bevolking naar leeftijd, moet worden herwogen[1]. In onderstaande tabellen is daarom naar geslacht, leeftijd, etniciteit en deelgemeente het aantal respondenten zowel ongewogen als gewogen opgenomen[2].
De herweging is alleen naar leeftijd uitgevoerd, maar er is wel rekening gehouden met verschillen in responsbereidheid[3]. Dat betekent dat de "scheve" verdeling naar leeftijd in het respondentenbestand met behulp van het responspercentage naar leeftijd wordt teruggebracht naar de leeftijdsverdeling in de bevolking van Rotterdam. Het gevolg is dat de leeftijdsverdeling niet honderd procent overeen-

komt met die in de bevolking, maar dat daarin ook de verschillen in responsbereidheid terug zijn te zien (zoals dat ook geldt bij responsverschillen naar geslacht en etniciteit). Daardoor is een vergelijking van de uitkomsten met die van twee jaar geleden (VTO 2003) ook goed te maken, omdat toen de verschillen in responsbereidheid ook direct doorklonken in het respondentenbestand.

Figuur I.1: Verdeling van de respondenten en van de totale bevolking in Rotterdam van 13 tot en met 75 jaar naar geslacht en naar leeftijd.

	VTO '05	**(ongewogen)**	**VTO '05**	**(gewogen)**	**Bevolking Rotterdam (01-01-2005)**	
	absoluut	*in %*	*absoluut*	*in %*	*absoluut*	*in %*
Geslacht: Man	1.266	43%	1.283	43%	234.656	50%
Vrouw	1.696	57%	1.679	57%	234.268	50%
Totaal	2.962	*100%*	2.962	*100%*	468.924	*100%*
Leeftijd: 13 tot 25 jaar	789	27%	530	18%	96.264	21%
25 tot 45 jaar	1.008	34%	1.171	40%	191.848	41%
45 tot 65 jaar	843	28%	942	32%	134.532	29%
65 t/m 75 jaar	322	11%	319	11%	46.280	10%
Totaal	2.962	*100%*	2.962	*100%*	468.924	*100%*

I.2 Etniciteit

Figuur I.2 geeft de verdeling van de respondenten en van de Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar naar etniciteit. Autochtonen ('Nederlanders') zijn wat oververtegenwoordigd. Allochtonen uit 'overige arme landen' en uit de 'overige rijke landen' (inclusief de groep van Noord-mediterranen die voorheen apart werd benoemd) zijn licht ondervertegenwoordigd.

Figuur I.2: Verdeling van de respondenten en van de totale bevolking in Rotterdam van 13 tot en met 75 jaar naar etniciteit.

	VTO '05	**(ongewogen)**	**VTO '05**	**(gewogen)**	**Bevolking Rotterdam (01-01-2005)**	
	absoluut	*in %*	*absoluut*	*in %*	*absoluut*	*in %*
Surinamers	255	9%	243	8%	42.736	9%
Antillianen/Arubanen	111	4%	105	4%	15.177	3%
Turken	161	5%	156	5%	33.852	7%
Marokkanen	128	4%	117	4%	25.130	5%
Kaapverdianen	100	3%	90	3%	12.251	3%
Overige arme landen	207	7%	198	7%	40.829	9%
Subtotaal arme landen	962	32%	909	31%	169.975	36%
Autochtonen	1.760	59%	1.807	61%	255.425	54%
Rijke landen (incl. Nrd-med.)	240	8%	248	8%	43.524	9%
Totaal	2.962	*100%*	2.964	*100%*	468.924	*100%*

Ten opzichte van de VTO 2003 zijn de Antillianen, allochtonen uit de 'overige rijke landen' en 'overige arme landen' wat beter vertegenwoordigd en de Turken wat minder.

Goed te zien is ook dat door de herweging naar leeftijd het aandeel van de allochtonen iets kleiner wordt. De allochtone bevolkingsgroep is een jonge bevolkingsgroep, en daardoor zijn ze relatief ook wat oververtegenwoordigd in de leeftijdsgroep 13-23 jaar.

I.3 Deelgemeente

Figuur I.3 geeft tenslotte de verdelingen naar deelgemeente.

Figuur I.3: Verdeling van de respondenten en van de totale bevolking in Rotterdam van 13 tot en met 75 jaar naar deelgemeente.

	VTO '05	**(ongewogen)**	**VTO '05**	**(gewogen)**	**Bevolking Rotterdam (01-01-2005)**	
	absoluut	*in %*	*absoluut*	*in %*	*absoluut*	*in %*
Stadscentrum	197	7%	196	7%	26.299	6%
Delfshaven	329	11%	319	11%	57.934	12%
Overschie	122	4%	129	4%	12.380	3%
Noord	253	9%	254	9%	42.191	9%
Hillegersberg-Schiebroek	180	6%	182	6%	30.194	6%
Kralingen-Crooswijk	253	9%	249	8%	42.574	9%
Prins Alexander	428	14%	437	15%	66.232	14%
Feijenoord	312	11%	308	10%	56.643	12%
IJsselmonde	296	10%	294	10%	45.094	10%
Charlois	267	9%	262	9%	50.540	11%
Hoogvliet en Pernis	208	7%	209	7%	31.582	7%
Hoek van Holland	116	4%	122	4%	7.261	2%
Totaal	2.961	*100%*	2.961	*100%*	*468.924*	*100%*

De spreiding van de respondenten over de deelgemeenten is zeer goed, waarbij de deelgemeente aandelen eigenlijk nooit meer afwijken dan 1%-punt. Wel zeer opvallend is het aandeel dat Hoek van Holland inneemt: in de bevolking van Rotterdam 2%, in het respondentenbestand 4%: twee keer zoveel als in werkelijkheid[4].

I.4 Conclusie

Voor zover op verifieerbare kenmerken valt na te gaan, is ook dit jaar de respons op de Vrijetijds-omnibusenquête voldoende representatief voor de totale Rotterdamse bevolking van 13 tot en met 75 jaar, al zijn vrouwen, Rotterdammers boven de 45 jaar en autochtonen wat oververtegenwoordigd, en mannen, jongeren en enkele specifieke groepen allochtonen wat ondervertegenwoordigd. De respons van allochtonen uit arme landen (doorgaans de "moeilijkste" groep) is echter een stuk beter dan in voorgaande enquêtes.

Voor de selectiviteit van de respons op enquêtes kan een aantal verklaringen worden bedacht, die impliceren dat een oplossing van deze problematiek niet zo simpel is. Zo zijn frequent verhuizende mensen (letterlijk) moeilijk te achterhalen, evenals mensen die niet wonen op het adres waar ze door

Burgerzaken geacht worden te wonen. Dit impliceert in een aantal opzichten ook een selectiviteit. Daarnaast valt niet te vermijden, dat - ondanks de moeite die gedaan wordt om de vragen in de enquête zo begrijpelijk mogelijk te formuleren - dergelijke vragenlijsten voor een aantal mensen toch te hoog gegrepen zijn. Dat geldt met name voor mensen die de Nederlandse taal slecht beheersen. En tenslotte moet ook gevreesd worden, dat de grote stad een aantal inwoners heeft die steeds minder ontvankelijk zijn voor vormen van maatschappelijke participatie zoals het deelnemen aan een gemeentelijke enquête. In dat opzicht is wellicht ook een vergelijking te trekken met de selectieve opkomst bij verkiezingen en de ontwikkelingen daarin.

Al met al moet worden geconcludeerd, dat de Vrijetijdsomnibusenquête 2005 een zekere mate van selectiviteit in zijn respons kent, die voor een belangrijk deel moeilijk tot niet te voorkomen is, en waarmee bij de interpretatie van resultaten rekening moet worden gehouden. De mate waarin deze selectiviteit uitkomsten beïnvloedt, moet echter ook niet overschat worden. Zo valt eenvoudig na te rekenen, dat als bijvoorbeeld 50% van de autochtonen (inclusief rijke landen) het eens is met een bepaalde stelling, en 25% van de allochtonen uit arme landen, hiervoor in de enquête voor de totale Rotterdamse bevolking 42,3% zal worden gemeten, terwijl dit 40,9% had moeten zijn. Een dergelijk verschil ligt in de orde van grootte van de betrouwbaarheidsmarge van de enquête (zie Bijlage III), en is niet significant. Bovendien is het in zo'n geval wellicht interessanter te weten dat autochtonen en allochtonen kennelijk zo sterk verschillen, dan hoeveel het totale gemiddelde precies bedraagt.

Noten

1. De 84 respondenten die door de extra steekproef zijn binnengehaald, zijn buiten de herweging gehouden, omdat de vergelijkbaarheid met de totale bevolking van Rotterdam niet meer zou op gaan (het betreft hier immers alleen Antillianen, Kaapverdianen en Marokkanen). Zij zijn na de herweging weer aan het bestand toegevoegd (technisch: hun weegfactor is op 1 gezet).

2. Door deze weegprocedure zijn de in dit rapport met rechte tellingen genoemde aantallen respondenten afgeronde aantallen. Daardoor is het mogelijk dat berekende aantallen niet altijd exact optellen tot 2.962 respondenten.

3. De responspercentages zijn berekend door het aantal respondenten te delen door de potentiële respondenten in het steekproefbestand (van 6.200 personen). In dit steekproefbestand zijn de 13-23-jarigen ook al oververtegenwoordigd.

4. Ook dit is het gevolg van een ophoging in het steekproefbestand. Door het verzoek (van Sport en recreatie) om te zorgen voor voldoende respondenten in alle deelgemeenten (waardoor er extra personen zijn getrokken in de deelgemeenten Stadscentrum, Overschie en Hoek van Holland zijn deze deelgemeenten nu ook wat oververtegenwoordigd. Omdat het om relatief kleine afwijkingen en kleine aantallen gaat, is besloten hierop niet te herwegen.

BIJLAGE II: DE VRAGEN OVER ONBETAALD WERK

Deze rapportage handelt over de vragen over vrijwilligerswerk en informele hulp in de Vrijetijds-omnibusenquête 2005, die als volgt waren geformuleerd.

Nu volgen enkele vragen over onbetaald werk / vrijwilligerswerk.

Het gaat in de volgende vragen om vrijwillig, onbetaald werk zonder dat daar iets voor terug wordt gedaan. Het kan gaan om vrijwillig werk dat u doet voor een goed doel, voor organisaties en verenigingen of via georganiseerde burenhulp. Als u alleen lid bent van bijvoorbeeld een sportvereniging of van het Rode Kruis en er geen onbetaald werk voor doet, telt het niet mee.
Wel telt mee de hulp die u min of meer regelmatig op eigen houtje verleent aan mensen buiten uw eigen huishouding zoals buren, familieleden of kennissen.

49. Verricht u wel eens onbetaald werk <u>op eigen houtje</u> (niet binnen een organisatie)?
(dus hulp aan mensen die zich niet zo goed kunnen redden en die niet tot uw eigen huishouden behoren, zoals buren, kennissen of familieleden)

☐ ja
☐ nee ➔ **Ga door naar vraag 51**

50. <u>Zo ja:</u> Wat voor soort werk of hulp is het? Wilt u dat hieronder aankruisen?

a	Lichamelijke / huishoudelijke hulp *(verzorgen van zieken, boodschappen doen)*	☐ ja	☐ nee
b	Geestelijke / psychische hulp *(bezoeken afleggen, therapie, praten met zieken)*	☐ ja	☐ nee
c	Informatie en advies	☐ ja	☐ nee
d	Diensten verrichten (*karweitjes in de tuin, meegaan naar instantie)*	☐ ja	☐ nee
e	Opvang kinderen	☐ ja	☐ nee
f	Les geven *(taallessen, scholing)*	☐ ja	☐ nee
g	Ontspanning brengen, sport of spel, recreatie	☐ ja	☐ nee
h	Overig werk met / hulp aan andere mensen	☐ ja	☐ nee

51. Wilt u hieronder aankruisen voor welke organisaties u onbetaald werk verricht en voor welke niet?

i	Vrijwilligersorganisatie of instelling speciaal voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten (georganiseerde burenhulp, hulp via kerk, UVV, Rode Kruis, tafeltje-dek-je, ouderenbus, Zonnebloem, vrijwilligerswerk in ziekenhuis, verpleeg- of verzorgingstehuis, zwakzinnigenzorg, dagverblijf, gezinsverzorging, dienstencentrum, Ziekenomroep)	☐ ja	☐ nee

j	Andere organisaties voor hulp- en dienstverlening (vrijwillig werk in maatschappelijk werk, JAC, telefonische hulpdienst, MAI, rechtshulp, reclassering, opvangcentrum vrouwen of jongeren)	☐ ja	☐ nee
k	Kinderopvang (vrijwilligerswerk in peuterspeelzaal, crèche, kinderdagverblijf)	☐ ja	☐ nee
l	Jeugd- en jongerenwerk, club- en buurthuiswerk, vormingswerk (vrijwilligerswerk voor jongerencentrum, jeugdvereniging, scouting, NIVON, Nut)	☐ ja	☐ nee
m	Onderwijs (vrijwilligerswerk op een school, voor taallessen, in oudercommissie)	☐ ja	☐ nee
n	Kerk, moskee, tempel, levensbeschouwelijke organisatie (niet: hulpverlening)	☐ ja	☐ nee
o	Politieke organisatie	☐ ja	☐ nee
p	Beroepsorganisatie of belangenorganisatie (vrijwilligerswerk voor een vakbond, middenstandsvereniging, ouderenbond, buurtcomité, huurdersorganisatie)	☐ ja	☐ nee
q	Vrouwenorganisatie (vrijwillig werk voor vrouwenvereniging, vrouwencafé, e.d.)	☐ ja	☐ nee
r	Culturele organisatie (vrijwillig werk voor muziek- en toneelvereniging, museum, e.d.)	☐ ja	☐ nee
s	Sportorganisatie (vrijwillig werk voor sportvereniging, -bond, sportschool)	☐ ja	☐ nee
t	Actie- of milieugroep (vrijwillig werk voor een actiegroep, wereldwinkel, milieuorganisatie)	☐ ja	☐ nee
u	Overige organisaties (vrijwillig werk voor een organisatie die niet eerder genoemd is)	☐ ja	☐ nee

52. Als u meer dan één soort onbetaald werk verricht: aan welke besteedt u dan de meeste tijd? Wilt u hieronder de letter (a tot en met u) invullen van dit onbetaalde werk?

[ ]

53. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld aan al dit onbetaalde werk genoemd bij vraag 50 én 51 tezamen?

- ☐ minder dan een uur per week
- ☐ ongeveer 1 uur per week
- ☐ ongeveer 2 uur per week
- ☐ 3-4 uur per week
- ☐ 5-10 uur per week
- ☐ 11-20 uur per week
- ☐ meer dan 20 uur per week

54. Hoe regelmatig doet u deze bij vraag 51 genoemde vormen van vrijwilligerswerk in georganiseerd verband?

- één of enkele keren per jaar of minder
- ☐ minder dan eens per maand
- ☐ ongeveer één keer per maand
- ☐ enkele keren per maand
- ☐ ongeveer één keer per week
- ☐ vaker dan één keer per week

55. Als u vragen heeft over vrijwilligerswerk, weet u dan waar u terecht kunt voor advies, informatie of ondersteuning?

- ☐ ja
- ☐ ik denk het wel
- ☐ nee ➔ **Ga door naar vraag 57**

56. Zo ja, waar dan? *(niet meer dan 3 mogelijkheden noemen)*

57. Wat verwacht u voor de toekomst in Rotterdam?

- ☐ er zullen meer vrijwilligers nodig zijn
- ☐ er zullen minder vrijwilligers nodig zijn
- ☐ er zal niets veranderen
- ☐ weet niet

58. Als er meer vrijwilligers nodig zijn, gaat u dan (meer) vrijwilligerswerk doen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ dat heeft geen invloed
- ☐ weet niet

59. Hoe ver gaat de taak van de gemeente volgens u op het gebied van vrijwilligerswerk? (niet meer dan 1 antwoord aankruisen)

- ☐ minimaal; vrijwilligerswerk is typisch iets van de mensen zelf; daar moet de overheid vanaf blijven
- ☐ wel ondersteunen met subsidie, maar verder zo weinig mogelijk met inhoud bemoeien
- ☐ stimuleren; vrijwilligerswerk verdient extra aandacht van de gemeente
- ☐ maximaal; vrijwilligerswerk staat of valt met overheidssteun, zowel inhoudelijk als financieel

60. Wilt u hieronder aankruisen of u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over het vrijwilligerswerk?

	helemaal mee oneens	oneens	niet eens, niet oneens	mee eens	helemaal mee eens
a. Er kunnen best meer zaken aan vrijwilligers worden overgelaten die nu door betaalde krachten worden gedaan	☐	☐	☐	☐	☐
b. Mensen met een uitkering zouden vrijwilligerswerk moeten doen	☐	☐	☐	☐	☐
c. Eigenlijk zou iedereen vrijwilligerswerk moeten doen	☐	☐	☐	☐	☐
d. Door steeds meer betaalde krachten te vervangen door vrijwilligers gaat de kwaliteit achteruit	☐	☐	☐	☐	☐

BIJLAGE III: DE RECHTE TELLINGEN

49. Verricht u wel eens onbetaald werk op eigen houtje (niet binnen een organisatie)?

	aantal	percentage
ja	841	28%
nee	2.018	68%
geen antwoord	103	3%
totaal	2.962	100%

50. Zo ja: Wat voor soort werk of hulp is het? Wilt u dat hieronder aankruisen?

	aantal	percentage
lichamelijke / huishoudelijke hulp	350	12%
geestelijke / psychische hulp	192	6%
informatie en advies	296	10%
diensten verrichten	372	13%
opvang kinderen	279	9%
les geven	58	2%
ontspanning brengen, sport of spel, recreatie	168	6%
overig werk met / hulp aan andere mensen	313	11%
geen antwoord	129	4%
niet van toepassing	2.018	68%
aantal antwoorden	4.176	141%
aantal respondenten	2.962	100%

51. Wilt u hieronder aankruisen voor welke organisaties u onbetaald werk verricht en voor welke niet?

	aantal	percentage
vrijwilligersorganisatie of instelling voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten	144	5%
andere organisaties voor hulp- en dienstverlening	61	2%
kinderopvang	76	3%
jeugd- en jongerenwerk, club- en buurthuiswerk, vormingswerk	96	3%
onderwijs	143	5%
kerk, moskee, tempel, levensbeschouwelijke organisatie	214	7%
politieke organisatie	30	1%
beroepsorganisatie of belangenorganisatie	69	2%
vrouwenorganisatie	45	2%
culturele organisatie	95	3%
sportorganisatie	258	9%
actie- of milieugroep	45	2%
overige organisaties	204	7%
geen enkele	2.088	70%
aantal antwoorden	3.568	120%
aantal respondenten	2.962	100%

52. Als u meer dan één soort onbetaald werk verricht: aan welke besteedt u dan de meeste tijd? Wilt u hieronder de letter (a tot en met u) invullen van dit onbetaalde werk?

	aantal	percentage
a) lichamelijke / huishoudelijke hulp	34	1%
b) geestelijke / psychische hulp	10	0%
c) informatie en advies	17	1%
d) diensten verrichten	6	0%
e) opvang kinderen	9	0%
f) les geven	2	0%
g) ontspanning brengen, sport of spel, recreatie	5	0%
h) overig werk met / hulp aan andere mensen	5	0%
i) vr.'organisatie of instelling speciaal voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten	37	1%
j) andere organisaties voor hulp- en dienstverlening	7	0%
k) kinderopvang	22	1%
l) jeugd- en jongerenwerk, club- en buurthuiswerk, vormingswerk	23	1%
m) onderwijs	32	1%
n) kerk, moskee, tempel, levensbeschouwelijke organisatie	51	2%
o) politieke organisatie	13	0%
p) beroepsorganisatie of belangenorganisatie	9	0%
q) vrouwenorganisatie	6	0%
r) culturele organisatie	12	0%
s) sportorganisatie	61	2%
t) actie- of milieugroep	5	0%
u) overige organisaties	43	1%
geen antwoord	416	14%
niet van toepassing: maar één soort	451	15%
niet van toepassing: geen soort	1.688	57%
totaal	2.962	100%

53. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld aan al dit onbetaalde werk genoemd bij vraag 50 én 51 tezamen?

	aantal	percentage
minder dan een uur per week	272	9%
ongeveer 1 uur per week	232	8%
ongeveer 2 uur per week	226	8%
3-4 uur per week	216	7%
5-10 uur per week	151	5%
11-20 uur per week	44	1%
meer dan 20 uur per week	27	1%
geen antwoord	105	4%
niet van toepassing	1.688	57%
totaal	2.962	100%

54. Hoe regelmatig doet u deze bij vraag 51 genoemde vormen van vrijwilligerswerk in georganiseerd verband?

	aantal	percentage

één of enkele keren per jaar of minder	92	3%
minder dan eens per maand	165	6%
ongeveer één keer per maand	155	5%
enkele keren per maand	138	5%
ongeveer één keer per week	164	6%
vaker dan één keer per week	121	4%
geen antwoord	39	1%
niet van toepassing	2.088	70%
totaal	2.962	100%

55. Als u vragen heeft over vrijwilligerswerk, weet u dan waar u terecht kunt voor advies, informatie of ondersteuning?

	aantal	percentage
ja	383	13%
ik denk het wel	496	17%
nee	1.846	62%
geen antwoord	237	8%
totaal	2.962	100%

56. Zo ja, waar dan? *(niet meer dan 3 mogelijkheden noemen)*

	aantal	percentage
gemeente, deelgemeente	132	4%
Sociale Dienst, SoZaWe	28	1%
Centrum voor Werk en Inkomen	9	0%
OK-bank (project 'Onbenutte Kwaliteiten')	42	1%
Vrijwilligers Vacaturebank	35	1%
STAP (Stedelijk Advies- en Ondersteuningspunt Vrijwilligerswerk)	16	1%
SVR (Stichting Vrijwilligerswerk Rotterdam)	7	0%
UVV (Unie Van Vrijwilligers)	1	0%
bij de organisatie zelf	165	6%
vrijwilligersorganisatie	28	1%
dienstencentrum, verzorgingshuis, zorginstelling	73	2%
moskee, kerk	21	1%
sportvereniging	17	1%
buurthuis / wijkgebouw	152	5%
Internet	194	7%
bibliotheek	22	1%
wijkblad, krant, weekblad	34	1%
telefoongids, Gouden Gids	15	1%
ik vraag het aan anderen	36	1%
overig	76	3%
weet niet, geen antwoord	255	9%
niet van toepassing	2.083	70%
aantal antwoorden	3.442	116%
aantal respondenten	2.962	100%

57. Wat verwacht u voor de toekomst in Rotterdam?

	aantal	percentage
er zullen meer vrijwilligers nodig zijn	1.273	43%
er zullen minder vrijwilligers nodig zijn	71	2%
er zal niets veranderen	363	12%
weet niet	1.145	39%
geen antwoord	109	4%
totaal	2.962	100%

58. Als er meer vrijwilligers nodig zijn, gaat u dan (meer) vrijwilligerswerk doen?

	aantal	percentage
ja	231	8%
nee	1.112	38%
dat heeft geen invloed	335	11%
weet niet	1.117	38%
geen antwoord	167	6%
totaal	2.962	100%

59. Hoe ver gaat de taak van de gemeente volgens u op het gebied van vrijwilligerswerk? (niet meer dan 1 antwoord aankruisen)

	aantal	percentage
minimaal	524	18%
wel ondersteunen met subsidie	652	22%
stimuleren	1.047	35%
maximaal	462	16%
geen antwoord	308	10%
totaal	2.962	100%

60a. Er kunnen best meer zaken aan vrijwilligers worden overgelaten die nu door betaalde krachten worden gedaan.

	aantal	percentage
helemaal mee oneens	561	19%
oneens	845	29%
niet eens, niet oneens	739	25%
mee eens	373	13%
helemaal mee eens	71	2%
geen antwoord	373	13%
totaal	2.962	100%

60b. Mensen met een uitkering zouden vrijwilligerswerk moeten doen.

	aantal	percentage
helemaal mee oneens	232	8%
oneens	369	12%
niet eens, niet oneens	554	19%
mee eens	922	31%
helemaal mee eens	620	21%
geen antwoord	264	9%
totaal	2.962	100%

60c. Eigenlijk zou iedereen vrijwilligerswerk moeten doen.

	aantal	percentage
helemaal mee oneens	543	18%
oneens	870	29%
niet eens, niet oneens	729	25%
mee eens	363	12%
helemaal mee eens	96	3%
geen antwoord	362	12%
totaal	2.962	100%

60d. Door steeds meer betaalde krachten te vervangen door vrijwilligers gaat de kwaliteit achteruit.

	aantal	percentage
helemaal mee oneens	177	6%
oneens	497	17%
niet eens, niet oneens	887	30%
mee eens	751	25%
helemaal mee eens	337	11%
geen antwoord	313	11%
totaal	2.962	100%

BIJLAGE IV: DE BETEKENIS VAN DE PERCENTAGES; SIGNIFICANTIE

IV.1 Percentages

In de tabellen in dit rapport staan de uitkomsten in percentagevorm weergegeven. Dit is gedaan omdat percentages in populaties van verschillende grootte (bijvoorbeeld: de steekproef versus heel Rotterdam) onderling gemakkelijker te vergelijken zijn dan aantallen.

Metingen via een steekproef leveren een schatting van de werkelijkheid. Het toevalskarakter van de steekproef heeft als consequentie, dat schatting en werkelijke waarde ten gevolge van het toeval kunnen afwijken. (*Daarnaast* zijn ook afwijkingen mogelijk ten gevolge van andere zaken dan het toeval, zoals onder- en oververtegenwoordigingen van bepaalde categorieën respondenten, bijvoorbeeld door selectieve non-respons.) Deze mogelijke afwijkingen ten gevolge van het toeval kunnen worden uitgedrukt in statistische betrouwbaarheidsmarges. Gangbaar hierbij is een uitdrukking in 95%-betrouwbaarheidsmarges.
De 95%-betrouwbaarheidsmarge bij een steekproefpercentage en een steekproefgrootte geeft aan, hoe groot de afwijking van de geschatte waarde met de werkelijke waarde zou kunnen zijn ten gevolge van het toeval. De betekenis van zo'n marge is, dat, indien de steekproef en de meting vele malen zouden worden herhaald, en steeds een 95%-betrouwbaarheidsmarge zou worden bepaald, de werkelijke waarde zich in 95 van de 100 gevallen binnen de betrouwbaarheidsmarge zal bevinden.
Een betrouwbaarheidsmarge (dus: de onnauwkeurigheid) is kleiner naarmate de steekproef groter is, maar verschilt ook met het gemeten percentage: percentages van rond de 50% hebben de grootste onnauwkeurigheid, en hoe verder het percentage van de 50% af zit, hoe kleiner de onnauwkeurigheid[1]. Dit betekent in het bijzonder ook, dat bij heel kleine percentages die zijn veroorzaakt door één of twee respondenten nog sprake kan zijn van een toevalstreffer, maar dat dit niet kan worden gezegd als het wat meer respondenten betreft.

De volgende tabel geeft voor in steekproeven of delen daarvan gemeten percentages de betrouwbaarheidsmarges voor een meting van 50% (dus voor het ongunstigste geval), en ter illustratie ook voor een meting van 10- of 90%.

Figuur IV.1: De 95%-betrouwbaarheidsmarges van gemeten percentages.

Bij een (deel-)steekproefomvang van:	is 10% eigenlijk:	is 50% eigenlijk:	is 90% eigenlijk:
50	10% ± 8%	50% ± 14%	90% ± 8%
100	10% ± 6%	50% ± 10%	90% ± 6%
150	10% ± 5%	50% ± 8%	90% ± 5%
200	10% ± 4%	50% ± 7%	90% ± 4%
250	10% ± 4%	50% ± 6%	90% ± 4%
500	10% ± 3%	50% ± 4%	90% ± 3%
2.962 (volledige enquête)	10% ± 1%	50% ± 2%	90% ± 1%

Voorbeeld: als in een steekproef(-deel) van 500 ondervraagden 50% een bepaald antwoord geeft, moet dit gelezen worden als 50% ± 4%, ofwel 46- à 54%. Bij kleinere of grotere gemeten percentages wordt deze marge kleiner.

IV.2 Vergelijkingen

Ook bij de vergelijking van percentages of verdelingen (bijvoorbeeld: tussen mannen en vrouwen, of tussen dit jaar en vorig jaar) is het mogelijk dat een gemeten verschil slechts veroorzaakt is door het toevalskarakter van de steekproef of steekproeven. Het gemeten verschil heet in dat geval niet 'significant'. Voor de bepaling of het verschil tussen twee gemeten percentages groot genoeg is om significant te zijn, bestaan wiskundige technieken: de zogeheten t-toets. Van de uitkomsten van zo'n toets is echter geen eenvoudig leesbaar en interpreteerbaar overzicht te geven zoals met betrouwbaarheidsmarges is gedaan in figuur IV.1. Wél kan in het algemeen gesteld worden, dat de grens tussen 'significant' en 'niet-significant' wat kleiner is dan het totaal van de beide betrouwbaarheidsmarges. Voorbeeld: iets is niet aantoonbaar toegenomen als het vorige keer volgens de VTO 50% was en dit jaar 51%. Een stijging van 10- naar 12% daarentegen is wél significant.

Daarmee moge de boodschap zijn, dat in het algemeen verschillen of afwijkingen van 1- à 2% niet als verschillen mogen worden beschouwd, maar evengoed door het toevalskarakter van de steekproeven kunnen zijn veroorzaakt.
De lezer hoeft zich over dit soort zaken echter niet druk te maken, want in de tekst van dit rapport is hiermee rekening gehouden: als een verschil niet significant is, is het niet genoemd, en als een verschil genoemd is, is het significant.

IV.3 Gemiddelden

Ook om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten gemiddelden (bijvoorbeeld het verschil tussen twee rapportcijfers) significant is of slechts veroorzaakt is door het toevalskarakter van de steekproeven, kan een t-toets worden verricht. Hoewel ook hier het precieze resultaat van geval tot geval verschilt, en met name ook afhangt van de gemeten waarden en de spreiding rond de gemiddelden, geldt in de praktijk in het algemeen, dat verschillen in rapportcijfers van 0,2 en hoger significant zijn. (Bij een meting over een *deel* van de steekproef - bijvoorbeeld: over alleen de Rotterdamse *mannen* - ligt deze grens hoger.)
Ook hier is in de tekst van dit rapport rekening mee gehouden: als een verschil niet significant is, is het niet genoemd, en als een verschil genoemd is, is het significant.

Noten

1. Bij het berekenen van de betrouwbaarheidsmarge bij percentages kan worden uitgegaan van de volgende benaderende formule:
   absolute 95%-betrouwbaarheidsmarge bij p% = 1,96 x √p(100-p) / √(n-1),
   waarbij n de omvang van de (deel-) steekproef is.
   Een gemeten percentage van 50% in de Vrijetijdsomnibusenquête 2005 heeft dus een betrouwbaarheidsmarge van 1,96 x √(50x50) / √2.961 = 1,8%. Evenzo heeft een gemeten percentage van 1% een betrouwbaarheidsmarge van 1,96 x √(1x99) / √2.961 = 0,4%.
   Bij alleen de 1.283 mannen in de Vrijetijdsomnibusenquête 2005 heeft een gemeten percentage van 50% evenwel een betrouwbaarheidsmarge van 1,96 x √(50x50) / √1.282 = 2,7%, en is bij een gemeten percentage van 1% de marge 1,96 x √(1x99) / √1.282 = 0,5%.

Publicatieoverzicht COS

Titel rapport (uitgave)	jaar
ALGEMEEN	
Binnenstadsmonitor 2005	2005
Staat van Rotterdam 2005	2005
Feitenkaart Omnibusenquête 2005	2005
Kerncijfers Rotterdam 2005	2005
Feitenkaart Rotterdam in Europees perspectief	2004
Staat van de jeugd	2004
Catalogus Rotterdamse Monitors 2004	2004
De G4 in de peiling	2003
Monitor Prins Alexander 2003	2003
Stadspeiling Vlaardingen 2003	2003
ARBEID EN INKOMEN	
Monitor Gemeentelijke Lastendruk Rotterdam, 2003-2006*	2006
Feitenkaart Inkomensbronnen Rotterdam en regio 2002	2005
Feitenkaart Inkomensgegevens Rotterdam en regio 2002	2005
Feitenkaart Inkomensgegevens Rotterdam op deelgemeente- en buurtniveau 2002 (2e druk)	2005
Rotterdammers over werken bij de gemeente 2005. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
De Rotterdamse marktbezoeker 2005. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
Feitenkaart Economie en Arbeidsmarkt in Rotterdam	2005
Economische statistiek per deelgemeente	2004
Monitor vraagzijde arbeidsmarkt havengebonden cluster Rijnmond. Een pilot	2004
Dagindeling van Rotterdammers	2002
BEVOLKINGSGROEPEN	
Monitor allochtone ouderen IJsselmonde	2005
Minderhedenmonitor 2003. Integratie en inburgering (i.s.m. ISEO)	2004
Sociale integratie en de islam in Rotterdam	2004
Emancipatiemonitor Rotterdam 2004	2004
Lus di Trafiko in 2003. Het jaar van de uitvoering	2004
Feitenkaart Kerncijfers Antillianen in Rotterdam	2004
Prognose bevolkingsgroepen Rotterdam 2017	2003
De maatschappelijke rol van de Rotterdamse moskeeën	2003
Migranten op de Rotterdamse woningmarkt: verhuisstromen en zoekervaringen binnen het aanbodmodel	2001
COMMUNICATIE EN KLANTTEVREDENHEID	
Rapportage Mediagebruik Rotterdamse Ambtenaren	2005
Tevredenheidsmeting Feijenoord	2005
Rotterdammers over de Dienst Burgerzaken. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
Communicatie wijkveiligheid. Effectmeting 2005. Middelland	2005
Communicatie wijkveiligheid. Effectmeting 2005. Tussendijken	2005
Rotterdam bekeken en beluisterd in 2004	2004
Communicatie wijkveiligheid. Effectmeting 2004 Spangen	2004
Klanten over het City Informatie Centrum	2004
Bekendheid met Rotterdamse trouwlokaties	2002
Bekendheid en waardering stadsregio Rotterdam	2002
DEMOGRAFIE	
Trendprognose Rotterdam 2020	2006
De bevolkingsontwikkeling van Rotterdam 2003-2004	2004
Huishoudensprognose Rotterdam 2017	2003
Inpakken en wegwezen. Migratie-onderzoek Rotterdam en regio 1998-2000	2002
Verhuizen in Rotterdam. Onderzoek verhuisbewegingen 1995-2000	2002
KUNST EN CULTUUR	
Rotterdammers en de bibliotheek 2005. Resultaten uit de afgelopen Omnibusenquêtes	2005
Cultuurparticipatie van Rotterdammers in 2003	2004
Belangstelling voor opera in Rotterdam 2004	2004
Cultuurparticipatie van Almeerders in 2002	2003
Museumbezoek in de stadsregio Rotterdam	2002

Publicatieoverzicht COS (vervolg)

Titel rapport (uitgave)	jaar
LEEFBAARHEID EN VEILIGHEID	
Monitor hot spots Rotterdam. Derde meting (2005)	2005
Nulmeting Leefbaarheid Opvang Pijnackerstraat Oude Noorden	2005
Rotterdammers over het milieu 2005. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
Blokken aan de Laan. Effecten van de fysieke aanpak van twee bouwblokken in de hot spot Dordtselaan	2005
Woonwensen van WBR-huurders in Nieuw Crooswijk	2003
Bewonersonderzoek afvalscheiding	2003
Monitor Delfshaven Schoon najaar 2002	2003
Hondenpoep onder de loep	2003
Bovengrondse problemen bij ondergrondse containers	2002
ONDERWIJS	
Leerlingprognoses primair onderwijs Rotterdam 2004-2019	2005
Integratie in het primair onderwijs Rotterdam	2005
Wonen en leren van volwassenen in de regio	2005
Belangstelling Openbaar Daltononderwijs Papendrecht	2004
Doelgroepen van educatie 2001	2001
POLITIEK EN BESTUUR	
Analyse gemeenteraadsverkiezingen 2006	2006
Feitenkaart 9e Belevingsmonitor	2005
Jong en veelkleurig onderweg naar de stembus	2001
RUIMTELIJKE ORDENING EN VERKEER	
Rotterdammers over imagobepalende plekken in de openbare ruimte	2005
Rotterdammers over het verkeer 2005. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
Rotterdammers en parkeren 2002. Resultaten uit de Omnibusenquête 2002	2002
Rotterdammers en fietsen. Resultaten uit de Omnibusenquête 2001	2001
SOCIAAL BELEID	
Sociale Kaart 2004 stadsregio Rotterdam	2004
VRIJETIJDSBESTEDING	
Vrijwilligerswerk en informele hulp in Rotterdam 2005. Resultaten uit de Vrijetijdsomnibus 2005	2006
Relevante trends voor het vrijwilligerswerk in 2020	2006
Rotterdammers in de wintermaanden van 2005	2005
Joffen in Feijenoord	2005
Rotterdammers in hun vrije tijd 2003. Resultaten uit de Vrijetijdsomnibus 2003	2004
Recreatief bezoek van Rotterdammers aan Rotterdam 2003. Resultaten uit de Vrijetijdsomnibus 2003	2004
Vrijetijdsdeelname onder 55-plussers	2003
Rotterdamse bezoekers van openbaar groen 2001	2003
Tijdsbesteding en uitgaansgedrag van Rotterdamse jongeren	2002
Omgevingsanalyse sport en bewegen in Noord aan de Rotte	2002
WELZIJN EN VOLKSGEZONDHEID	
Jonge moeders in Rotterdam. Stand van zaken 2004	2004
Kinderen en opvang. Monitor kinderopvang Rotterdam 2002	2002
WONEN	
Kans van slagen. Monitor Woonruimteverdeling stadsregio Rotterdam 2005 kwartaal 4	2006
Feitenkaart Aandachtsgroepen volkshuisvestingsbeleid Rotterdam en regio 2002	2005
Evaluatie experiment huisvestingsvergunning	2005
Bewonersonderzoek Nesselande	2005
Monitor Aanbodmodel Rotterdam 2003	2004
Woningmarktonderzoek gemeente Albrandswaard 2004	2004
Bewoners van nieuwbouwwoningen in Hoge Heren en Hoge Erasmus	2003
Huursubsidie en Vangnetregeling Rotterdam '00/'01 en '01/'02	2003
De markt voor koopwoningen in 2002	2003
Woonwensenonderzoek onder ouderen van 55 jaar e.o. in Maassluis	2003
Quick scan van de Rotterdamse kamermarkt	2003
Kopers van nieuwbouwwoningen in Nesselande	2003
OVERIG	
Rapportage Warmtekrachtkoppeling Bergschenhoek	2005
Rotterdammers en computers 2005. Resultaten uit de Omnibusenquête 2005	2005
Evaluatie stoelmassage dS+V. Resultaten uit een enquête bij drie dS+V-afdelingen	2004

Bovenstaand overzicht is een greep uit het publicatieaanbod van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek. Een compleet publicatieoverzicht is te raadplegen op Internet: http://www.cos.nl.